

TEMATIC

Sistem da furmaziun svizzer

CUNTEGN

1. ILS FATGS DA FURMAZIUN EN SURVISTA

- Ils singuls stgalims – da la scolina a la furmaziun terziara
- Preschentazjun grafica

2. SCOLA POPULARA

- Scolina
- Scola populara
- Pedagogia speziala

3. FURMAZIUN PROFESSIONALA

- Furmaziun fundamentala professiunala
- L'emprendissadi da commerzi
- Furmaziun professiunala superiura

4. SCOLAS MEDIAS E FURMAZIUN UNIVERSITARA

- Scolas da maturidad gimnasiala
- Scolas autas universitarias

1. ILS FATGS DA FURMAZIUN EN SURVISTA

Sistem da furmaziun en Svizra

Ils fatgs da furmaziun en in pajais pluriling e federalistic

Il sistem da furmaziun en la Svizra sco stadi pluriling e federalistic è caratterisà d'ina gronda francaziun locala, reginala e chantunala. La preschentaziun dad oz dat ina survista dals differents stgalims da furmaziun: scolina e stgalim primar, stgalim secundar I, stgalim secundar II, stgalim terziar e furmaziun supplementara. Las infurmaziuns derivan dal Server svizzer da la furmaziun (educa.ch) e da la Conferenza svizra da las directuras e dals directurs chantunals da l'educaziun publica (CDEP). La responsabladad per ils fatgs da furmaziun en Svizra han en emprima lingia ils 26 chantuns. Ensemes cun las vischnancas finanzieschan quels radund 87% (2005) da las incumbensas da furmaziun publicas.

Secturs che dovràn soluzions naziunals unitaras (p.ex. las structuras da scola e las finamiras da furmaziun, la renconuschiantscha da diploms) veggan reglads sin

plaun naziunal tras la CDEP (p.ex. plans d'instrucziun tener regiuns linguistiques).

La collavurazion dals chantuns vegn per regla reglada en contracts interchantunals giuridicament liants (cunvegns interchantunals, concordats).

Il sectur postobligatoric (gimnasis, furmaziuns professionalas e scolas autas) tigran la Confederaziun ed ils chantuns sco partenaris.

Ils fatgs da furmaziun swizzers èn caratterisàs d'ina gronda permeabilità: i dat differentias vias d'entrar u da midar en ina scolaziun u en ina scola sco er da prender suenter ina scolaziun.

La renconuschiantscha dals diploms è garantida en tut la Svizra, ed uschia er la mobilità naziunala ed internaziunala.

Scolina e scola primaria

Per las scolinas e la scola obligatoria èn ilas chantuns responsabels. Els fixeschan ilas plans d'instrucziun ed ils uraris e decidan davart ils meds d'instrucziun. Las vischnancas organiseschan il manaschi da scola. La frequentaziun da la scola publica obligatoria (incl. scolina) è gratuita per tut ils uffants. Las bleras scolares ed ils blers scolares (95%) en Svizra absolvan il stgalim prescolar e la scola obligatoria en las scolas popularas da lur vischnanca. 5% frequen- tan ina scola privata.

La scola obligatoria dura oz almain 9 onns e vegn dividida en il stgalim primar ed en il stgalim secundar I. En 15 chantuns èsì obligatori da frequentar la scolina durant 1 u 2 onns. En la gronda part dals chantuns dura il stgalim primar 6 onns ed il stgalim secundar I 3 onns.

La scolina promova il svilup socioafectiv, psicomotoric e cognitiv dals uffants ed als prepara per l'entrada en scola. Aczentuatis vegnan il svilup da l'indipendenza sco er las cumpetenzas personalas, sociales e da la materia. L'instrucziun da las tecnicas culturalas (leger, scriver, far quints) è resalvada als plans d'instrucziun dal stgalim primar. En scolina vegnan però exercitadas las abilitàs correspondentes sco preparaziun. Sco instruments per il giudicament en scolina vegnan duvrads feglis d'observaziun e discurs cun geniturs.

Las scolares ed ils scolares dal stgalim primar sviluppan e mussan lur pussaivladdas intellectualas e creativas sco er corporalas ed artisticas. Els duain sviluppar in sens da responsabladad envers sasez, envers l'ambient, envers lur conumans ed envers la societad e s'acquistar uschia enconuschienschas da basa e cumpetenzas da basa per la carriera da furmaziun persunala. Sin il stgalim primar vegnan per regla instruids ils sustants secturs spezialis e roms: linguas; matematica; scienzas naturalas; scienzas socialas ed umanas; musica, art ed art appligà; moviment e sanadat.

En scola primaria sa scuntran scolares e scolares cun differentas stadiis da svilup, cun differentas capacitads da prestaziun cun differentas derivanzas socialas e linguisticas sco er cun differents cumporments. L'eterogenität da prestaziun e da talent da las scolares e dals scolares sco er l'eterogenität culturala da las classas è ina gronda sfida per la scola. Cun mesiras correspondentes garantescha la scola in emprender cuminaivel. Las scolares ed ils scolares pon profitar d'ina instrucziun differenzianta ed individualisanta e vegnan sustegnids en moda individuala da las personas d'instrucziun da la scola regulara u eventualment da personas spezialisadas (p.ex. pedagogas e pedagogs curativs da scola).

Stgalim secundar I

Per regla entran las scolares ed ils scolares durant il 12avel onn da vegliadetgna en il stgalim secundar I. Las prestaziuns a la fin dal stgalim primar sco er per part in examen d'admissiun decidan davart l'attribuziun ad in tschert nivel da prestaziun dal stgalim secundar I.

A l'entschatta d'ina lunga carriera scolastica.

FOTO J. WEBER/PIXELIO

Sin il stgalim secundar I vegn dada ininstrucziun differenziada tenor differents models (model separà, model cooperativ u model integrà). Tut tenor chantun vegn manà in model per l'entir chantun ubain ch'il chantun surlasca a las vischnancas d'elegir tranter differents models.

Il stgalim secundar I promova il svilup e la furmaziun da la personalitat dals giuvenils ed als animeschas d'emprendre per vita duranta. El promova l'atgna responsabladad e l'atgna iniziativa ed envida da vesair e da schliar problems, da dumagnar conflicts e da lavourar individualmain u communablamain. Ultra da quai prepara el per il stgalim secundar II.

Il sustants secturs spezialis e roms vegnan instruids sin il stgalim secundar I: linguas; matematica; scienzas naturalas; scienzas socialas ed umanas; musica, art ed art appligà; moviment e sanadat; economia da chasa; instrucziun da tscherna da professiun e da preparaziun a la professiun. I na dat nagin examen final naziunal da la scola obligatoria e pia er nagin attestat final respectiv.

La midada dal stgalim secundar I al stgalim secundar II consideresch un numerus giuvenils sco difficila. Per preparar ils giuvenils il meglier pussaivel sin questa midada, concepeschan differents chantuns da nov ils onns finals dal stgalim secundar I ed han lantschà projects per optimar la situaziun. Per giuvenils che na cumenzan betg directamain ina furmaziun fundamentala professiunala u una scola da cuntinuaziun dal stgalim secundar II, stattan a disposiziun purschidas transitoricas.

Stgalim secundar II

Suenter avair frequentà la scola obligatoria, passan ils giuvenils al stgalim secundar II. Quel vegn dividi en scolaziuns da furmaziun professiunala ed en talas da furmaziun generala. Ils studis da furmaziun generala vegnan fatgs a las scolas da maturitat gimnasiala ed a las scolas medias spezialisadas. Els na qualifitgeschan betg per la professiun e preparan per studis al stgalim terziar.

La gronda part dals giuvenils entra en la furmaziun fundamentala professiunala. Ins po tscherner tranter passa 230 emprendissidis. Bleras qualificaziuns professiunala vegnan acquistadas en Svizra sin il stga-

lim secundar II, entant che las medemas qualificaziuns vegnan acquistadas en auters pajais sin il stgalim terziar. Uschia sa differenziescha il sistem svizzer da la gronda part dals sistems da la furmaziun professiunala estra che sa basa bler pli fitg sin la scola. La furmaziun fundamentala professiunala vegn fatga per gronda part tenor il sistem dual: ina scolaziun pratica professiunala durant 3 fin 4 dis per emna in manaschi d'emprendissadi vegn cumpletata da l'instrucziun teoretiqa (roms da la furmaziun professiunala e roms da la furmaziun generala) durant 1 fin 2 dis per emna en la scola professiunala spezialisada.

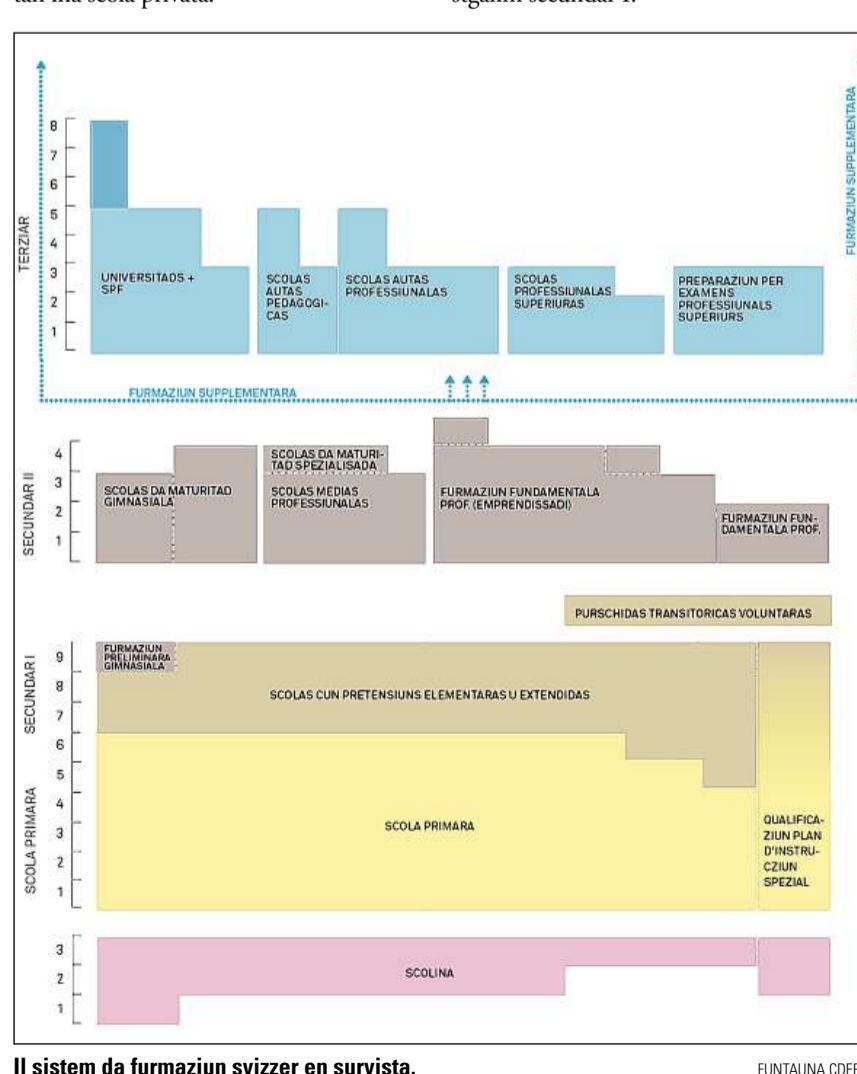
Las scolas da maturitat gimnasiala prepan per cumenzar scolaziuns da cuntinuaziun sin il stgalim terziar, particularmain per il studi ad ina scola auta universitara. Dapi l'onn 1995 vegnan ils gimnasis manads tenor in sistem da roms d'eleciun cun roms fundamentals, cun in rom d'accent e cun in rom complementar, cun la pretensiun da far e da preschentiar ina lavour da maturitat individuala pli gronda e cun in nov plan d'instrucziun general. A la fin da la scolaziun vegn fatg in examen da maturitat en l'emprima lingua naziunala, ina segunda lingua naziunala, matematica, il rom d'accent ed in ulterior rom.

Scolas medias spezialisadas èn scolas da la furmaziun generala dal stgalim secundar II. Ellas porschan in'alternativa tar la maturitat professiunala e tar la maturitat gimnasiala cun preparar per ina furmaziun professiunala superiura, e quai sin la via da scola en ina moda datiers dal champ da professiun (sanadat, lavour sociala, pedagogia, communicaziun, art appligà e.a.). La scolaziun en ina scola media spezialisada vegn absolvida da circa 5% dals giuvenils.

Stgalim terziar e furmaziun supplementara

Al stgalim terziar porscha il sistem da furmaziun svizzer ina vasta paletta da scolaziuns e da studis che pon vegnir absolvids en il rom da la furmaziun professiunala superiura u ad ina scola auta. Tut tenor il tip da scola auta porschan las scolas autas difrents studis d'ina orientaziun a la professiun ubain d'ina direcziun academic.

La Svizra conuscha ils sustants tips da scolas autas: scolas autas spezialisadas; scolas autas da pedagogia; scolas autas universitaras.

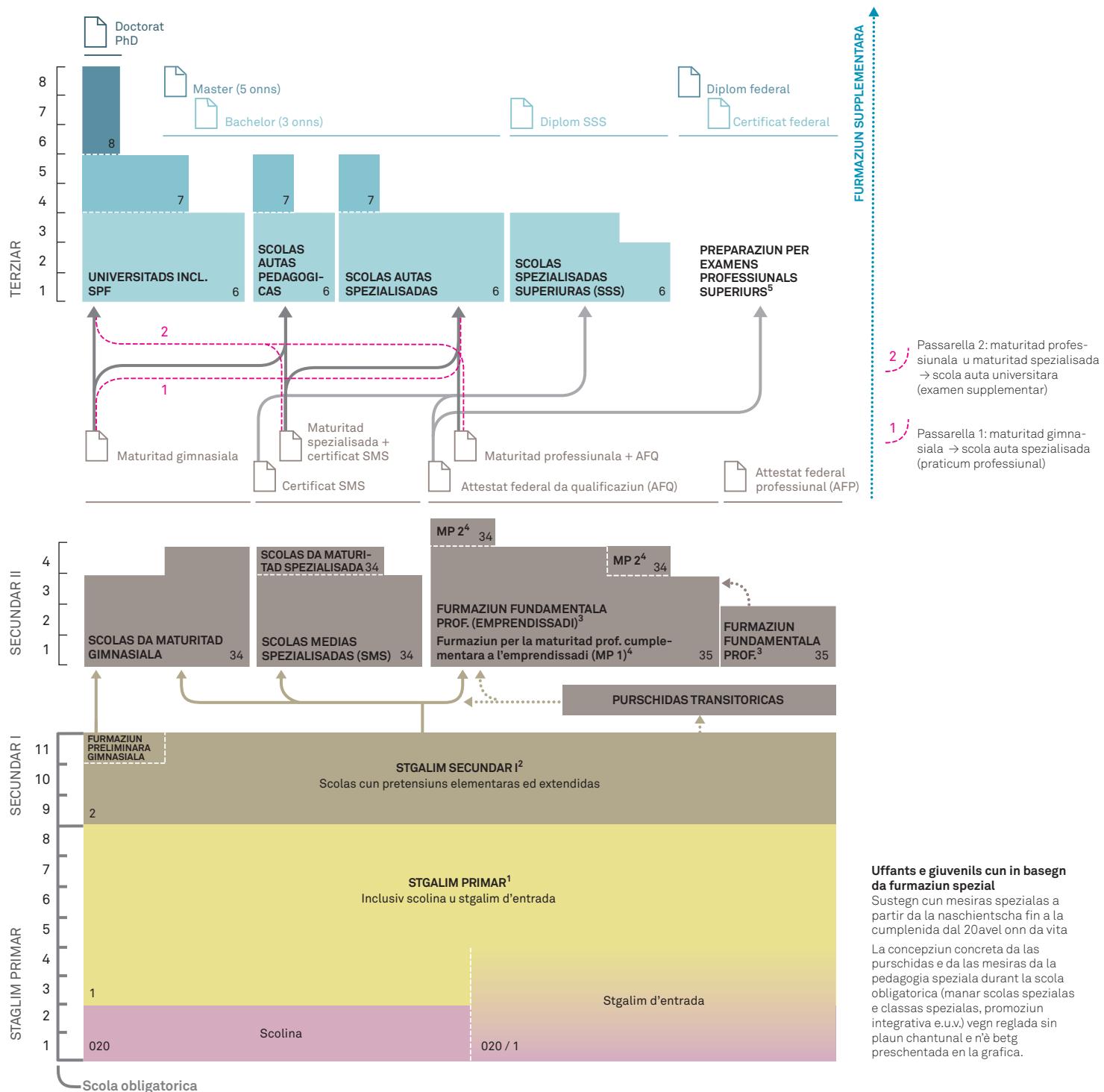
La preschentaziun:

Dossier «Sistem da furmaziun en Svizra».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=191
www.chatta.ch

SISTEM DA FURMAZIUN EN SVIZRA

© EDK CDIP CDEP CDPE, favrer 2017

ISCED | International Standard Classification of Education 2011

ISCED 8
ISCED 7
ISCED 6
ISCED 4
ISCED 34 + 35
ISCED 2
ISCED 1
ISCED 020

¹ Dus onns scolina resp. ils dus emprims onns d'in stgalim d'entrada: integrà en l'obligatori en la maioritad dals chantuns

² Stgalim secundar I: chantun Tessin cun scola media da quatter onns (tenor la disposizion excepziunala en l'art. 6 dal concordat HarmsS)

³ Furmaziun fundamentala professiunala (emprendissadi): scolazien en il manaschi d'emprendissadi + instruccziun en scolas professiunals spezialisadas + frequentaziun da curs intermanaschials; pussaivla è la scolazien en scolas a temp cumplain

⁴ Maturidad professiunala: complementarmain a l'emprendissadi (MP 1) u sueter l'emprendissadi (MP 2); durada da la MP 2: a temp cumplain 1 onn, a temp parzial 1,5 – 2 onns

⁵ Examen professiunual federal / certificat federal = ISCED 6
Examen professiunual superior / diplom federal = ISCED 7

2. SCOLA POPULARA

La scolina: promover las forzas creativas da l'uffant e ses svilup corporal, mental e social

■ L'entrada en scolina è surtut per l'uffant, ma er per ils geniturs in eveniment important che chaschuna midadas en il mintgadi e ch'evochescha emozius. Ils geniturs confidan lur uffant a la tgira d'ina mussadra u d'in mussader. L'uffant sto sa disar ad in nov ambient e vegnir a frida cun novas personas da contact.

La scolina è per ils uffants ina part pre-gnanta da lur mintgadi. Qua fan els expe-rientschas da vita multifaras. La scolina è in lieu, nua che l'uffanza vegg vivida, nua che la cuminanza vegg fumada e nua ch'il plaschair da viver vegg cultivà. Quai èn las premissas per il plaschair d'emprender e

per la pronta-dad da lavorar. L'incumbensa principala da la scolina è da porscher a la generaziun gi-uvna cumpetenzas, enconuschienschas, capacidats, abilitads e tenutas.

La nova Lescha davart las scolas popu-laras dal chantun Grischun circumscriva las finamiras da la scolina sco suonda: «La scolina promova las forzas creativas da l'uffant e ses svilup corporal, spierital, so-cial ed emozional, enrigescha il mund d'eveniments e d'experimentschas da l'uf-fant» La scolina ha en egl ina fumaziun cumplexiva. Ella gida l'uffant a chapir ses ambient. Ella porscha als uffants in spazi da vita e d'experimentscha, en il qual il pla-schair da viver, il temp liber, la prestaziun e la reflexiun èn valurs impurtantias. Ella pro-movva l'intelletg, l'anim e l'agir dals uff-ants en ina relaziun equilibrada ed inter-mediescha enconuschienschas ed abili-tads fundamentalas. Ella respecta il stadi da svilup correspondunt dals uffants e promova la prontadada da sa sviluppar per-manentamain e da surpigliar atgna re-sponsabladad e responsabladad sociala.

Las incumbensas da la scolina

En scolina duai mintga uffant vegnir ac-ceptà in tut sia personalitat e sustegnì en ses svilup armonic. La premissa principala per cuntanscher questas finamiras è ina buna cooperaziun tranter la mussadra, l'uffant ed ils geniturs. En scolina chatta

... ed emprender per la vita.

FOTOS PD

Acquist d'ina seguda lingua

Emprender ina seguda lingua pro-movva er il svilup da l'intelligenza. Gist en noss cas, nua che la lingua materna da l'uffant è savens tudestga, s'accor-scha l'uffant inconscientamain che tschertas structuras da la lingua neola-tina e germana èn differentas. El sa per-corscha er ch'ile medems pleuds en ina lingua u l'autra han in'autra impur-tanza ed in auter context. Questas obser-vaziuns sveglian l'interess e la sensibili-tad da l'uffant ed al mussan da vesair ina chaussa da differentas varts. El da-venta pli flexibel e pli avert. Grond'in-fluensa sin la motivaziun da l'uffant d'acquistar ina seguda lingua ha en spezial la tenuta positiva dals geniturs.

Empreder ina seguda lingua pro-movva er il svilup da l'intelligenza. Gist en noss cas, nua che la lingua materna da l'uffant è savens tudestga, s'accor-scha l'uffant inconscientamain che tschertas structuras da la lingua neola-tina e germana èn differentas. El sa per-corscha er ch'ile medems pleuds en ina lingua u l'autra han in'autra impur-tanza ed in auter context. Questas obser-vaziuns sveglian l'interess e la sensibili-tad da l'uffant ed al mussan da vesair ina chaussa da differentas varts. El da-venta pli flexibel e pli avert. Grond'in-fluensa sin la motivaziun da l'uffant d'acquistar ina seguda lingua ha en spezial la tenuta positiva dals geniturs.

Il gieu liber

Giugar è la furma da viver che l'uffant dovrà per sa sviluppar endretg. Il gieu stat en il center da la laver en scolina. La tgira sapientiva dal gieu è surtut impur-tanta en noss dis, nua ch'ils uffants viven in in ambient ch'als sforza pli e pli d'esser passivs. En il gieu elavura l'uffant giavischs, expe-rientschas e chaussas ch'el n'enconuscha

las pretensiuns dal plan d'educaziun tschentan la mussadra davant in pensum pretensus.

Per ademplir si'incumbensa tenor il plan d'educaziun, sa basa la mussadra sin sias fermezzas persunalas, sin sias cumpeten-zas professionalas, sin l'examinaziun permanenta da si'atgna laver e sin la col-lavaziun cun collegas. Per pudair ademplir si'incumbensa basegna la mussadra il sostegn tant da las autoritads sco dals ge-niturs.

Informaziuns

Educaziun da traffic: Ina giada ad onn vi-sita in policist ils uffants. El discuta cun els situazius difficilas en il traffic sin via e fa medemamain exercizis pratics sin via. Ils uffants survegnan ina tschinta gli-schanta per purtar sin via en scolina.

Servetsch medicinal e tgira dals dents: Mintga scolina sto seguirar il servetsch me-dicinal da scola e la tgira dals dents per scolars. Sche pussaivel visita plinavant in'igienica da dents la scolina e discuta cun ils uffants davart la tgira dals dents.

Logopedia: Per diagnostigar a temp dis-turbis da discurrer fan las logopedas en intiginas vischancas visitas en gruppa. La logopeda infurmescha ils geniturs dals uffants pertutgads ed als porscha ina cusse-gliaziun. Sin giavisch dals geniturs tracta la logopeda alura ils uffants.

Cussegliazion da scola e d'educaziun: La cussegliazion da scola e d'educaziun è pronta da gidar en cas da problems cun ils uffants, sch'ils geniturs èn d'accord. Ina collavaziun tranter ils geniturs, la cus-seglioziun da scola e d'educaziun e la mu-sadra è da grond avantatg per il bainstar da l'uffant. Suenter l'examinaziun por-scha la cussegliazion da scola e d'educaziun differentas furmas da terapia.

Entschatta da scola: La madirezza per ir a scola vegg sclerida la primavaira. En dis-cussiun cun ils geniturs ha la mussadra la funcziun da cussegiar; decidi vegg cumi-naivlmain. En cas indecis po la cussegliazio-niun da scola e d'educaziun gidar a sclerir la situaziun.

Da la scolina a la scola

Tge caracterisescha la prontadada da scola? Davart quella na decida betg mo in indizi. Suandants secturs veggian integrads en il giudicament da la prontadada da scola:

Svilup cognitiv: Sa l'uffant s'exprimer en moda chapaivla? Sa el tegnair endament e reproducir chanzuns, versets ed istorgias? Co tracta el mas-sas e dumbers?

Svilup corporal: Sa l'uffant control-lar, diriger e coordinar ses movi-ments? Co dovra el colurs e forsch?

Cumportament social: Co sa cum-porta l'uffant en ina gruppa? Co schlia el conflicts? Co concepescha el ses contacts?

Svilup emozional: È l'uffant inde-pendent, sa el sa statgar da la chasa dals geniturs? Ha l'uffant confidenza en las atgnas abilitads?

Cumportament d'emprender e da laver: Ha l'uffant interess vi da l'ur-den da scola? Mussa el ina tscherta perseveranza tar occupaziuns datiers a la scola?

La preschentaziun:

Dossier «Scolina».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=424
www.chatta.ch

L'organisaziun da la scola populara en Svizra

■ La gronda part da las scolaras e dals scolars en Svizra absolva la scola obligatoria en la scola publica da lur vischnanca da domicil; circa 5 % frequentan ina scola privata. La frequentaziun d'ina scola publica è gratuita. La responsabladad per la scola populara han ils chantuns. Els fixeschan ils plans d'instruziun ed ils uraris e decidant davart ils meds d'instruziun. Il manaschi da scola sco tal vegin organisa al nivel communal: perquai che la glieud è localmaison francada fitg ferm, pon vegnir realisadas soluziuns adattadas al lieu.

En scola sa scuntran scolaras e scolars cun differents stadii da svilup, cun differents capacitaids da prestaziun cun differents derivanzas socialas e linguisticas scoer cun differents comportaments. L'eterogenitad da prestaziun e da talent da las scolaras e dals scolars sco er l'eterogenitad culturala da las classas è ina gronda sfida per la scola. Cun mesiras correspondentes garantescha la scola in emprender cuminalivel. Las scolaras ed ils scolars pon profitar d'ina instruziun differenzianta ed individualisanta e vegnan sustegnids en moda individualida da las persunas d'instruziun da la scola regulara u eventualmain da persunas spezialisadas (p.ex. pedagogas e pedagoges curatifs da scola).

Plan d'instruziun 21

Ina gronda maioridad da la populaziun svizra ha approvà l'onn 2006 l'art. 62 al. 4 da la Constituziun federala. Ils chantuns vegnan obligads

tras quel d'armonisar las finamiraas da furmaziun per tut ils stgalims. Ils 21 chantuns germanofons e plurilinges èn sa decidiids da far qui cuminalvamain en furma dal Plan d'instruziun 21.

En general èn ils plans d'instruziun d'ozendi organisads tenor stgalim da scola, la partizun dals stgalims variescha dentant da chantun tar chantun. Sin plau nazional han ins per questa rasschun definiti traiss ciclus ch'en cumpatabels cun ils stgalims da scola en ils chantuns.

Per la fin da la 2. classa primaria, da la 6. classa e da la scola populara vegnan pretendidas competenzaas fundamentalas (standards nazionalas da furmaziun) per tut las regiuns linguisticas en la lingua da scola, las linguaas estras, en matematica ed en las sciencias naturalas. Quellas èn era la basa per il Plan d'instruziun 21.

Il Plan d'instruziun 21 descriva en furma da competenzaas tge che las scolaras ed ils scolars emprendan durant la scola populara. Per sviluppar ina competenzaas baseigni traiss chaussas: savair (savida e chapientscha per schliar in pensum; analisar e structurar infurmaziuns), savair far (competencia ed abilitad da nizzegiar ed appligiar la savida a moda pratica per

La scola populara ademplescha in'importanta funzioni d'integrazion: uffants che derivan da differentas relazioni socialas, linguisticas e culturales frequentan la medema scola.

FOTO ALEXANDRA H./PIXELIO

uschia pudair schliar il pensum), vulair (esser pront, avair la tenuta e mussar engaschi per acquistar ed appligiar savida e capacitad).

Per mintga competenza vegin il svilup da la savida e da la capacitaad descrit en stgalims. Il Plan d'instruziun 21 numna latiers per mintga ciclus las competenzaas da basa. Quellas indigeschan ils stgalims da competenza che las scolaras ed ils scolars duain cuntanscher fin a la fin dal ciclus. Els cuntanschan las competenzaas da basa en il decurs dal ciclus en differents mumentos. Bleras scolaras e blers scolars lavuran alura vi dals stgalims da competenza cintinuants.

L'incumbensa dal ciclus definescha vi da tge stgalim da competenza ch'i sto vegin lavurà a moda lianta en tge ciclus. Las scolaras ed ils scolars ston survegnir la pussaivlidad da lavurar vi dals stgalims da competenza che surpassan las competenzaas da basa che tutgan tar l'incumbensa dal ciclus.

Organisaziun da la scola obligatoria

Il stgalim primar – inclusiv dus onns scolina u ils emprims dus onns d'in stgalim d'entrada – cumpiglia otg onns. I dat intins paucs chantuns en la Svizra tudestga, nua che la scolina n'e betg obligatoria u nua ch'ella vegin frequentada obligatoricament mo in onn. Ma er en questi cas va per regla la gronda maioridad dals uffants durant dus onns a scolina.

Tenor il Plan d'instruziun 21 sa divida da il stgalim primar en dus ciclus: l'emprim ciclus cumpiglia la scolina cun 1./2. classa ed il segund ciclus la 3.-6. classa. Sin il stgalim secundar I suonda il terz ciclus (7.-9. classa) che terminescha la scola obligatoria.

Scolina

A l'entrada en il stgalim primar (scolina u stgalim d'entrada) sa distinguon ils uffants areguard lur savida, lur capacitads, lur stadi da svilup e lur premissas linguisticas. Partind da questa eterogenitad

è la finamira quella, da svegliar il svilup e l'emprender da tut iu uffants. Il svilup da las competenzaas vegin promovi tras ambiens da giugar e d'emprender interesants. Iu uffants s'acquistan pass per pass la baza da la competenza sociala e da la moda da lavurar en scola. Il temp ch'e dovrà per percurrer ils emprims onns da scola dependa da lur svilup intellegent e da lur madirezza emozionala; eventualmain survegnan ils uffants in sostegn tras mesiras spezialas.

En scolina resp. en il stgalim d'entrada s'orientesch la instruziun fermamain vi dal svilup dals uffants. L'instruziun vegin organisada e concepida en emprima lingua en moda interdisciplinara. Il gieu ha gronda importanza. Iu uffants vegnan manads pass per pass a l'emprender en ils secturs spezialas.

Scola primaria

Suenter la scolina resp. suenter il stgalim d'entrada vegin instruids ils sustants secturs speziali e roms: lingua da scola, seconda lingua naziunala, englais; matematica; natura uman e societat; design e furmar / lavurs a maun (textil e zambrigar); chant e musica; moviment e sport.

Differentas tematicas sco l'utilisaziun da tecnologias novas d'infurmaziun e da comunicaziun, la promozion da la sanadad, la furmaziun per in svilup persistent u la furmaziun politica vegin savens instruidas en moda integrada en autors roms u secturs spezialas.

Tar las mesiras da promozion en la scola regulara tutgan tranter auter la promozion d'uffants talentads, la promozion linguistica, la promozion linguistica per uffants da lingua estra, la promozion en singuls roms, la logopedia, la psicomotorica e.u.v. Sch'il basegn da promozion surpassa las pussaivladdas da l'instruziun regulara, vegnan appligandas mesiras rinforzadas.

Giudicament da las scolaras e dals scolars

Il giudicament dals uffants en scolina resp. en il stgalim d'entrada n'enconuscha per regla naginas notas en cifras. Ils instruments per giuditgar èn savens fegl d'observaziun che servan sco basa per ils discurs da giudicament. Il giudicament è orientà a la promozion e resguarda il svilup personal da l'uffant.

Il giudicament cun notas en cifras na cumenza betg en tut ils chantuns a medem temp. Durant ils onns da scola nua ch'i na vegin anc betg fatgs attestats da notas, vegnan appligadas rapporti senza notas davart l'emprender u autres proceduras da giudicament.

Sche las prestaziuns survegnan notas, tanscha la scala per regla dad 1 fin 6 (6 = megla nota; 4 = sufficient; sut 4 = insufficient). Per gronda part survegnan las scolaras ed ils scolars duas giadas per onn, a la fin d'in semester, in attestat da notas resp. in rapport davart l'emprender. Il giudicament da las prestaziuns en scola vegin duvrà sco basa per midar en la proxima classa (promozion) e per midar en il proxim stgalim (resp. ciclus). La repetiziun d'ina classa è per gronda part prevista en las lesches chan-

chantun ubain surlascha il chantun a las vischnancas da tscherner tranter differents models (varietad da models).

Model dividit: L'attribuzion da las scolaras e dals scolars a differents tips da scola vegin fatga tut tenor lur nivel da prestaziun. Las scolaras ed ils scolars vegnan instruids en classas separadas, per part cun differents plans d'instruziun e cun divers meds d'instruziun. Per regla vegnan manads dus fin trais tips da scola cun denominaziuns che n'en betg unitaras (Grischun: scola reala e scola secundara). La structura cun dus tips da scola distingua il tip da scola cun pretensiuns fundamentalas ed il tip da scola cun pretensiuns extendidas.

Model cooperativ: Il model cooperativ sa basa sin classas da tschep cun differents niveis da prestaziun. Las scolaras ed ils scolars vegnan attribuieds ad ina classa da tschep tut tenor lur nivel da prestaziun. Las scolaras ed ils scolars frequentan tscherts roms en gruppas da nivel ch'en differenziadas tenor las pretensiuns.

Model integrat: Il model integrat mai na classas da tschep senza seleccziun: Las scolaras ed ils scolars cun in different nivel da prestaziun frequentan la medema classa. La maschaida resta mantegnida. En tscherts roms ha lieu ina instruziun da nivel ch'e differenziada tenor las pretensiuns.

Giudicament e finizion dal stgalim secundar I

Ultra da l'attestat vegin fatg per regla in discurs da qualificaziun cun las scolaras e cun ils scolars sco er cun ils geniturs. Il comportament social, d'emprender e da lavurar po er far part dal giudicament. Rapports en scrit davart l'emprender vegnan utilisads darar. Per la promozion en la proxima classa dovrà ina media da tut las notas ch'e suffizienta, e per regla notes suffizientas en ils roms centrals.

Sch'in attestat è insufficient, vegin fatg per regla ina promozion provisoria. Sch'il proxim attestat è pus'p insufficient, na vegin fatg nagina promozion en la proxima classa. La scolaria u il scolar po repeter il stgalim da l'annada ch'e vegin frequentà sco ultim u cintinuar cun la proxima classa en in nivel pli bass. I pon vegin ordinadas mesiras da promozion spezialas.

I na dat però nagin examen final nazional da la scola obligatoria e pia er na gin attestat final respectiv.

Nova concepziun dals onns finals dal stgalim secundar I

Per preparar giuvenils il meglie riuscito per midar al stgalim secundar II, han differents chantuns cumentaz a concepir da nov ils onns finals dal stgalim secundar I. En quest connex po vegin fatg ina determinaziun da la posizion da las scolaras e dals scolars sia a la fin dal penultimo onn da la scola secundara. Uschia pon las scolaras ed ils scolars vegin promovids sistematicament durant l'ultim onn da la scola secundara cun mesiras individualas. I vegnan rinforzadas lur competenzaas u eliminadas deficits da l'emprender.

Lavurs da project e lavurs da finizion u portfolios cun in profil da prestaziun personal dals giuvenils pon servir tranter auter als manaschi d'emprendissadi per giuditgar meglier la qualificaziun dals giuvenils per ina piazza d'emprendissadi. Differenti chantuns adattan en quest connex ils cuntegns e la metodica da l'instruziun da la tscherna da professiun e da la preparaziun per la professiun ed intensiveschan la collauraziun tranter la famiglia, la scola, la cussigiazion professiunala e l'economia.

Rapport

Realisaziun dal Plan d'instruziun 21 en il Grischun

Lehrplan
Plan d'instruziun
Piano di studio 21

Informaziuns dal Chantun davart il Plan d'instruziun 21.

La preschentaziun:

Dossier «Scola populara»

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=2135
www.chatta.ch

Pedagogia speziala – en servetsch d'uffants e giuvenils che basegnan in sustegn supplementar

■ La pedagogia speziala s'occupa d'uffants e da giuvenils ch'han in basegn d'accumpagnament augmentà. Quests uffants e questi giuvenils vegnan sostegnidis cun mesuras specificas en lur furmaziun (a partir da la naschientcha fin al 20avel onn da la vita accomplì). Els han il dretg d'ina scolazion adattada a lor basegn e d'in sustegn tras personal spezialisà en l'educazion prescolara pedagogic-curativa, en la pedagogia curativa da scola, en logopedia u en terapia da psicomotorica. In basegn da furmaziun spezial vegn constatà, sch'in uffant u in giuvenil è restrenschì u periclità en ses svilup u sch'el na po betg pli suandar l'instruczion da la scola regulara senza sustegn specific. La pedagogia speziala s'occupa plinavant d'uffants e giuvenils ch'han cumprovadament grondas difficultads en lur cumpetenza sociala ed en lur capacitat d'emprender e da prestazion.

Scleriments e decisius

En quasi tuti ils chantuns vegnan ils scleriments fatgs dals Servetschs psicologics da scola, dals Servetschs psicologics d'uffants e da giuvenils u d'autras spezialistas e d'auters spezialists.

La dumonda, sch'in uffant ch'ha in basegn da furmaziun spezial duai frequentar ina scola regulara (scolazion integrativa) u ina scola speziala, vegn eruida tras ina Procedura d'evaluaziun standardizada (PES). La procedura duai gi-

dar a registrar sistematicamain differetas infurmaziuns da l'uffant. En quest connex na duai ina mesura betg vegnir effectuata tras singuls caracteristicums (p.ex. in donn), mabain il basegn effectiv vegn eruì sin basa da finamiras da svilup e da furmaziun transparentas. Il scleriment vegn fatg en dus pass da process standardisads (evaluaziun da basa ed evaluaziun dal basegn). Quests pass èn puspli repartids en singuls elements e duain gidar a rimnar indicaziuns da differentas funtaunas d'infurmaziun.

Tras la Procedura d'evaluaziun standardizada pon ils posts da scleriment far in giudicament cumplexiv e multidimensionual che furma l'emprima basa per ina promozion intenzionada en ils contours ch'en previs per qui.

La Procedura d'evaluaziun standardizada vegn appligada, sche las resursas da la pedagogia speziala ch'en avant maun localmain na bastan betg e sche resursas supplementaras ston vegnir messas

Mintga uffant ha il dretg da vegnir promovi tenor ses basegn specifici.

FOTO BIRGITTA HOHENESTER / PIXELIO

a disposizion per la furmaziun e per l'educazion. Questa procedura è primordial ina basa da decisiu per ils chantuns per ordinar mesuras rinforzadas da pedagogia speziala.

Organisaziun da la scolazion e plan d'instruczion

En Sviza è la scolazion adequata d'uffants e da giuvenils ch'han in basegn da furmaziun spezial u ch'han in impediment francada en la lescha. La cumpetenza professionala, giuridica e finanziaria da la scolazion speziala è chaussa dals chantuns. Quels èn obligads da definir en in concept da pedagogia speziala lur purschida concernent la pedagogia speziala e les mesuras. En ils singuls chantuns vegnan purschidas las suandantas furmas da scolazion speziala:

Educazion prescolara pedagogic-curativa

En l'educazion prescolara pedagogic-curativa vegnan tractads uffants ch'han in impediment u che pateschan d'in svilup retardà, restrenschì u periclità. Da las mesuras da sustegn che vegnan fatgas en in context famigliar pon profitar uffants a partir da lor naschientcha fin maximalment 2 onns suenter l'entrada en scola.

Scolazion integrativa

La scolazion integrativa consista da l'integrazion cumplaina u parziala d'uffants u da giuvenils ch'han in basegn da furmaziun.

zials ed agids per ademplir las pretensions e las finamiras da la scola regulara:

- cun profitar da las mesuras da pedagogia speziala che la scola porscha e/u
- cun ordinar mesuras rinforzadas che sa basan sin la Procedura d'evaluaziun standardizada.

Classas spezialas

En classas spezialas vegn admess mo in dumber reduci da scolaras e da scolars ch'han in svilup periclità e che na pon - cun gronda probabilità - betg suandar l'instruczion en la scola regulara pervia da lur difficultads (p.ex. difficultads da comportament u d'emprender). Las classas spezialas èn in gener da scolazion trantner la scola regulara e la scola speziala. Classas spezialas existan però mo pli en singuls chantuns.

Scola speziala

La scola speziala è ina part dal stgalim da furmaziun obligatoric ed è spezialisada sin tschartas furmas d'impediment u sin difficultads d'emprender e da comportament. La scola speziala accepta mo uffants e giuvenils ch'han - sin basa da la Procedura d'evaluaziun standardizada - in dretg cumprovà sin mesuras rinforzadas. Ella è suttamessa ad ina procedura chantunala da permission. Ella po esser cumbinada supplementarmain cun ina purschida staziunara da collocaziun u cun ina purschida d'assistenza en strukturas dal di.

Purschidas pedagogic-terapeuticas sco logopedia e terapia psicomotorica

En la logopedia vegnan diagnostigads e tractads disturbis da la lingua, da la pronunzia, da la vusch e da la comunicaziun. La terapia psicomotorica s'occupa da l'effect reciproc trantner recepir, sentir, pensar, muventar e comportament sco er da sia expressiun corporala. Tar tuttas duas purschidas terapeutic-pedagogicas vegnan planisadas, realisadas ed evaludas las mesuras da terapia corrispondentes.

Finamiras da l'instruczion e pretensiuns

Las finamiras da l'instruczion e las pretensiuns per uffants e per giuvenils ch'han in basegn da furmaziun spezial èn concepidas en moda individuala, uschia ch'ellas corrispondan a las abilitads da las scolaras e dals scolars pertutgads. En spezial dependan elllas dal gener da l'impediment: Ina deblezza sensorica u fisica na chaschuna betg a priori ina restricziun da l'emprender cognitiv. En quest cas statian a disposizion meds d'instruczion spe-

la furmaziun fundamentala professiunala, sche quels han deficits da furmaziun suenter il temp da scola obligatoric. Per giuvenils senza ina soluzion da cuntinuaziun porschan ils chantuns - sco «punt» dal stgalim secundar I al stgalim secundar II - differentas mesuras che preparan per la professiun (p.ex. purschidas transitoricas, manaschament da cas, onn che prepara per la professiun etc.).

En il rom da la furmaziun fundamentala professiunala èn regladis en la Lescha federala davart la furmaziun professiunala la furmaziun fundamentala professiunala da 3 u 4 onns (cun Attestat federal da qualificaziun AFQ) sco er la furmaziun fundamentala professiunala da 2 onns (cun Attest federal da furmaziun professiunala AFP). En spezial la furmaziun fundamentala da 2 onns cun AFP sa drizza a giuvenils ch'han in basegn da furmaziun spezial. Per giuvenils ch'han in basegn da furmaziun pli grond exista supplementarmain ina scolazion pratica (SPr). Questa scolazion s'orientescha fermamain a las abilitads individualas dals giuvenils.

Cundiziuns generalas giuridicas en la pedagogia speziala

Ils dretgs dals uffants e dals giuvenils cun in basegn da furmaziun spezial vegnan regladis en la Constituzion federala sco er en pliras leschas federalas. Ina basa centrala è la Lescha davart l'egalitat da personas cun impediments ch'è entrada en vigur il 2004. Ella cuntegna in paragraf davart la scolazion adequata d'uffants e da giuvenils impeditis; Art. 20, al. 1: «Ils chantuns procuran che uffants e giuvenils impeditis survegnan ina scolazion da basa adattada a lor basegn spezialis.» Al. 2: «Ils chantuns promovan cun furmas da scolazion corrispondentas l'integrazion d'uffants e giuvenils impeditis en la scola regulara, uschenavant che quai è pussaivel e serva al bainstar da l'uffant u dal giuvenil impediti.»

Concordat da la pedagogia speziala

A partir dal 2008 èn ils chantuns responsables per l'entir champ professiunal, giuridic e finanziar da la scolazion speziala d'uffants e giuvenils e per las mesuras pedagogicas spezialas. Co che mintga chantun organisescha concretamain las mesuras da la pedagogia speziala, è chausa d'in concept chantunala da pedagogia speziala che vegn approvà da l'autoritat chantunala (regenza u parlament).

En il Concordat da la pedagogia speziala fixeschan ils chantuns in rom naziunal per las mesuras las pli importantas en il sectur da la pedagogia speziala. Ils elements centrals da quest Concordat èn instruments naziunals en il sectur da la terminologia, standards da qualidad per renconuscher purschiders da prestaziuns sco er ina procedura da scleriment standardizada per eruir il basegn individual.

Tenor il Concordat han tut ils uffants e tut ils giuvenils (da 0 fin 20 onns) ch'han in basegn da furmaziun spezial e che viven en Sviza il dretg sin mesuras da pedagogia speziala. La purschida da mesuras vegn fixada dals chantuns e cumpliglia las suandantas prestaziuns: cusseliazion e sostegn; educaziun prescolara pedagogic-curativa, logopedia e terapia psicomotorica; mesuras da pedagogia speziala en ina scola regulara u speziala; assistenza en structuras dal di u collocaziun staziunara en instituzions da la pedagogia speziala (tut tenor basegn). Il Concordat è entrà en vigur l'onn 2011.

PROMOVER L'EMPRENDER ED IL SVILUP

La scola po far plaschair, ella po dentant er esser bravamain stentusa. E mintgatant na giri betg uschia, sco quai ch'i stuess.

En connex cun il svilup d'uffants en la scolina, cun l'entrada en scola e un l'empredere in scola poi dar difficultads ed i pon nascher dumondas. Nus As sostegnain da chattar - onsem en cun la scola - soluzions raschunativas per Voss uffant.

Broschura d'infurmaziun dal Servetsch psicologic che furma l'instanza da scleriment areguard la pedagogia speziala.

Giudicament da las scolaras e dals scolars

La procedura da giudicament preferida da la pedagogia speziala e curativa è in giudicament cuntinuant e formativ che possibilitescha in feedback regular per las scolaras e per ils scolars sco er per ils geniturs. Il svilup da l'uffant u dal giuvenil vegn protocollà en rapport sin la fin da l'onn da scola u sin la fin dal semester. Examens u notas per la fin da l'onn da scola èn plitgunsch l'excepziun. Quellas scolaras e quels scolars ch'èn integrads en la scola regulara e che vegnan scolads tenor il plan d'instruczion normal vegnan validats sco lor conscolars. Scolaras e scolars cun ina deblezza pon dumandar mesuras da cumpensaziun per lur dischavatgs (p.ex. prolungar il temp da l'examen; accumpagnament d'ina terza persona; adattaziun da las medias dals examens u er da la furma da l'examen).

Furmaziun professiunala

La furmaziun professiunala d'umans ch'han in basegn da furmaziun spezial e l'integrazion d'umans cun impediments en il mund da lavor èn ozendi temas imputants. Tenor la Lescha federala davart la furmaziun professiunala èn ils chantuns obligads da preparar ils giuvenils per

La preschentaziun:
Dossier «Pedagogia speziala».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=3655
www.chatta.ch

3. FURMAZIUN PROFESSIONALA

«Tge emprendissadi duai jau eleger?»

La furmaziun fundamentala professiunala en survista

Suenter il stgalim secundar I entra la gronda part dals giuvenils en la furmaziun fundamentala professiunala. Ins po tscherner tranter passa 230 emprendissadi (professiuns artisanal-industrials, professiuns commerzialas, professiuns en il sectur da sanadad, agricultura/selvicultura, professiuns socialas, professiuns da furmaziun e creazion). En la furmaziun fundamentala professiunala veggan intermedias ed acquistadas las abilitads, las enconuschienschas e las capacitads ch'en necessarias per exequir in'activitat en ina tscherta professiun u en in tschert champ da professiun. Bleras qualificaziuns professiunala veggan acquistadas en Sviza sin il stgalim secundar II, entant che las medemas qualificaziuns ve-

gnan acquistadas en auters pajaïs sin il stgalim terziar. Uschia sa differenziescha il sistem svizzer da la

gronda part dals sistems da la furmaziun professiunala estra che sa basa bler pli fitg sin la scola. La furmaziun fundamentala professiunala vegg faga per gronda part tenor il sistem dual: ina scolaziun pratica professiunala durant 3 fin 4 dis per emna en in manaschi d'emprendissadi vegn cumplettada da l'instruczion teoreтика (roms da la furmaziun professiunala e roms da la furmaziun generala) durant 1 fin 2 dis per emna en la scola professiunala spezialisada. Supplementarmain frequentan las emprendistas ed ils emprendists curs che sa drizzan a differents manaschis, en il quals ellas ed els approfundeschan abilitads specificas da la pratica professiunala.

Ils differenti tips da la furmaziun fundamentala professiunala

La furmaziun fundamentala professiunala porscha le suandantas scolaziuns: furmaziun fundamentala professiunala da 2 onns cun in attest federal da furmaziun professiunala; furmaziun fundamentala professiunala da 3 u da 4 onns cun attestat federal da qualificaziun; maturitat professiunala cun attestat federal da maturitat professiunala.

La furmaziun fundamentala professiunala da 2 onns cun in attest federal da furmaziun professiunala substituescha l'emprendissadi scursani da pli baud. Cuntrari a l'emprendissadi scursani porscha ella in diplom professiunal renconuschi federalmain per giuvenils ch'en pli flaivels en qua che concerna lur prestazion ed als garantescha ina collazion in il sectur da la furmaziun. Ella prepara per pratigar ina professiun cun pretensiuns pli simplas.

Ina furmaziun fundamentala professiunala da 3 u da 4 onns cun attestat federal da qualificaziun prepara per pratigar ina tscherta professiun.

La maturitat professiunala cun attestat federal da maturitat professiunala è ina furmaziun generala amplifitgada ed approfondida che cumplettescha la furmaziun fundamentala professiunala da 3 u da 4 onns per giuvenils fermes en scola. Ella vegg porschida dapi la mesedad dals onns 1990 e possibilitescha in access direct ad ina scola auta spezialisada. La maturitat professiunala po vegin absolvida durant la furmaziun fundamentala professiunala da 3 u 4 onns (instruczion supplementara en il

roms da furmaziun generala) u suenter questa furmaziun cun frequentar in institut da scolaziun correspondent (scolaziun a temp cumplain dad 1 onn u scolaziun a temp parzial d'ina durada dad 1.5 fin 2 onns).

La furmaziun fundamentala professiunala po er vegin absolvida en ina purschida da scola a temp cumplain. Purschidas da scola a temp cumplain èn tranter auter scolas medias commerzialas u scolas medias d'informatica.

Il manaschi d'emprendissadi

Scolaras e scolars ch'hann terminà il stgalim secundar I e ch'hann cumplen il 15avel onn da vegliadetgna pon candidar per ina plaza d'emprendissadi en in manaschi d'emprendissadi u – eventualmain suenter avoir absolvi in examen d'admissiun – entrar en ina purschida da scolaziun a temp cumplain. Il manaschi d'emprendissadi decida davart la procedura da selezioni. Per regla èn decisivas las prestaziuns ch'en veggidas cuntanschidas al stgalim secundar I, ils documents d'annunzia sco er in discurs da preschentaziun per surdar la piazza da scolaziun. Differents manaschis d'emprendissadi dumondon las candidatas ed ils candidats supplementarmain da far in test da qualificaziun.

La furmatura u il furmatur da la professiun en il manaschi d'emprendissadi discuta il success d'emprender cun las emprendistas e cun ils emprendists e constatescha lur stadi da furmaziun en in rapport. Mintga semester vegg fagt in tal rapport da furmaziun. Quest rapport cuntegna cunvegas da finamiras trantre las emprendistas ed ils emprendists e las furmaturas ed ils furmatars da la professiun che veggan examinadas periodicamain. Giudigadas veggan las competenzas professiunala, metodicas, socialas e personals sco er las prestaziuns cuntanschidas en la scola professiunala spezialisada ed en ils curs che sa drizzan a differents manaschis. Las emprendistas ed ils emprendists nodan en la documentaziun d'emprender sistematicamain tut las lavurs essenzialas, las abilitads e las capacitads acquistadas sco er las experientschas fatgas. La documentaziun d'emprender da las emprendistas e dals emprendists dat a las furmaturas ed als furmatars da la professiun scleriment davart l'andament da la furmaziun, davart ils interess da la professiun e davart l'engaschamento personal da las emprendistas e dals emprendists.

Svilup da las scolas professiunala en il Grischun

Cuira enconuscheva dapi il 1835 la Scola da dumengia da la Societat industriala (Churer Gewerbeverein), nua che giuvens mastergants survegnivan in'instruczion en disseg, leger, scriver e far quints. Il 1849 ha surpiglià la Societat da maisters questa scola ch'e veggida manada dapi il 1868 sut il num Scola professiunala e ch'e passada il 1886 a la citad. Dapi il 1884 prestan la Confederaziun ed il Chantun contribuzions a las scolas professiunala, la frequentaziun da quellas era dentant facultativa en il Grischun fin il 1921.

En il onns 1840 ha la Scola chantunala evangelica introduci ina classa da chemia pratica, ed il 1850 ha ella institui la partizion reala per l'emprima giada sco partizion autonoma. Questa instruczion tecnica dueva remplazzar las scolas professiunala

The image shows a scanned copy of the 'Contract d'emprendissadi' (Employment Contract). It's a multi-page document with various sections and fields filled in. The top section includes the title 'Contract d'emprendissadi' and some introductory text. Subsequent sections include '1. Manaschi d'emprendissadi', '2. Emprendissadi e responsabilite', '3. Emprendissadi legale (legge e/o contratto d'emprendissadi)', '4. Descriptio de la professiun', '5. Indicazioni d'empredissadi', and '6. Furmaziun d'empredissadi'. Each section contains several checkboxes and dropdown menus for the parties involved.

The image shows a scanned copy of the 'Rapport da furmaziun' (Report on apprenticeship). It's a single page with a header 'Rapport da furmaziun' and a sub-header 'Emprendissadi e responsabilite'. The report is divided into several sections with headings like '1. Competenza professiunala', '2. Competenza da metodos', and '3. Competenza da personale'. Each section contains a list of items with checkboxes, such as 'Studi da furmaziun', 'Qualità da lavor', 'Quantità da lavor', and 'Applicazione da lezioni esercizienneschais da la professiun'.

Versiun ruman-tsha dal Contract d'emprendissadi e dal Rapport da furmaziun.

las derasadas en auters chantuns. Dapi il 1861 offriva Samedan mintgamai dal novembre fin l'avrigl curs da la saira artisanales, ed il 1980 han ins installà a Samedan ina scola per tut l'Engiadina. A Tusaun è veggida fundada ina scola professiunala en il onns 1860, a Tavau il 1896, a Poschiavo il 1929. Quella a Sta. Maria en V.M. è la pli pitschna da la Sviza e coopereschera era cun il Vnuost. Dapi il 1991 han lieu en quella scola era curs da bloc per taisser a chasa. A Glion ha gè lieu l'emprim curs artisanal il 1899 (october-avrigl). Il 1957 è la scola professiunala a Glion veggida serada per mancanza da piazza e da scolasts. En substituziun ha la Scola professiunala Cadi, averta il 1932 a Cumpadials, cintuña cun l'instruczion fin il 1971. Alura è ella puspè veggida transferida sco Scola professiunala Surselva a Glion. L'instruczion specifica succeda (anc adina) a Cuira.

Il reglement dal 1905 per ils examens d'emprendissadi finals (anc facultatifs) è restà en vigor fin a l'introducziun da la lecha chantunala davart ils emprendissadi (1921). Dapi alura exista in'obligatori da scolaziun cun in examen final. Fin il 1938 veggian ils emprendissadi tigrads da la federaziun professiunala respectiva. Il 1934 è veggì crèa l'Uffizi chantunala per emprendists (oz Uffizi per la furmaziun professiunala); dapi il 1954 stattan a disposiziun cussegliaiders da professiun (l'emprimo mo a Mustér, Aschera e Zernez), e dapi il 1973 operatescha in inspectur professiun sco coordinatur e cuseglier da sin il champ da l'instruczion. Il 1983 è entrada en vigor la lescha actuala davart la furmaziun professiunala.

Scolas professiunala spezialisadas dal Grischun

- Berufsakademie Landschaft Davos
- Center da furmaziun per la sanadad ed ils fatgs socials
- Gastgewerbliche Fachschule Graubünden
- Gewerbliche Berufsfachschule Chur
- Gewerbeschule Samedan

Scolas professiunala spezialisadas en il Grischun èn: il Plantahof a Landquart (scolas da purs e puras) las anteriuras scolas da puras a Glion ed Aschera e da pura a Lavín, la Scola da selvicultura a Maiavilla e la Scola da dunnas dal Grischun a Cuira (oz integrada en la Scola auta da pedagogia dal Grischun).

La maturitat professiunala

Suenter la finiziun da la furmaziun fundamentala professiunala vegg surdà l'attestat federal da qualificaziun e suenter l'examen reussi da maturitat professiunala l'attestat federal da la maturitat professiunala. La matura professiunala cumplettescha la furmaziun fundamentala professiunala cun dapi furmaziun generala e possibilitescha l'access tar in studi da bachelor ad ina Scola auta spezialisada correspondenta. Cun in examen supplementar (passarella) ni cui ina maturitat gimnasiala po vegin cu menz in studi ad ina Scola auta universitaria.

La maturitat professiunala po vegin

- Scola professiunala Surselva
- Scola mercantila Surselva
- Scoula da commerzi Engiadin'ota
- Scoula industriala Val Müstair
- Scoula professionale Poschiavo
- Wirtschaftsschule KV Chur

cuntanschida durant l'emprendissadi, suenter l'emprendissadi ni era cun la furmaziun ad ina Scola media mercantila. La maturitat professiunala durant l'emprendissadi è idealia per quels che vuolan dad ina vart ir a scola e da l'autra vart tuttina cumentzar cun la vita professiunala per uschia budagnar agens daners. Ils emprendists visitan durant la furmaziun fundamentala professiunala che cuzza 3 fin 4 onns supplementarmain l'instruczion dals roms da la maturitat professiunala. L'absenza dal manaschi munta en questa cumbazion dus dis ad emna.

Suenter l'emprendissadi po la furmaziun da la maturitat professiunala vegin absolvida a temp cumplain (2 semesters) ni complementarmain sper la professiun (3 fin 4 semesters).

A la Scola mercantila po vegin absolvida la furmaziun sco commerziante a cun la maturitat professiunala. Questa furmaziun cun maturitat professiunala cuza per regla 4 onns. Ils praticums en ils manaschis han lieu u durant il temp da scola u a la fin da la furmaziun en furma dad in praticum lung. Cundizion per pudair entrar en la scola è da reüssir la procedura chantunala d'admissiun.

Tar tuttas traiss variantas da la maturitat professiunala preparan sper ils roms fundamentals sco matematica, linguas, istoria ed economia era roms d'accent sin in studi ad ina Scola auta spezialisada. Las suandantas sis direzioni cun lur roms d'accent specifici veggan porschidas: direzioni creativa (art applicata, cultura ed art; infurmaziun e comunicaziun), direzioni sanadad e social (scienze naturali; scienze sociali), direzioni industriala (infurmaziun e communicaziun; contabilità), direzioni mercantila (fatts da finanzas e contabilità), direzioni da las scienzas naturalas (chemia e fisica; biologia ed ecologia), direzioni tecnica (fisica; chemia).

Contract d'emprendissadi e rapport da furmaziun

Per pudair far in contract d'emprendissadi ston ils manaschis d'emprendissadi posseder ina permisiun chantunala da furmaziun. Il contract d'emprendissadi unitar naziunal vala per tut las furmaziuns fundamentalas. Il rapport da furmaziun è in formular neutral areguard la professiun che serva sco mussavia per il discurs da qualificaziun ch'ha lieu mintga

Al spartavias per la vita professiunala.

FOTO S. HOF SCHLAEGER

La preschentaziun:
Dossier «Furmaziun fundamentala professiunala»

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=2138
www.chatta.ch

L'emprendissadi da commerzi

La furmaziun professiunala da basa la pli frequenta en Svizra

■ En Svizra pon ils giuvenils che sortan da la scola tscherner tranter bundant 200 emprendissadis. Da quels appartegna ina buna part a las professiuns commerzialas. La furmaziun commerziala da basa (u en la lingua da mintgadi: emprendissadi da commerzi) è lura era la furmaziun fundamentalia professiunala cun il pli grond dumber da participants insumma.

Il 2003 ha ḡ lieu ina refurma da la furmaziun commerziala da basa. Sco ch'ella sa preschenta oz sensibilisecha la furmaziun ils futurs emplooids da commerzi per la complexitat dals process da lavur en lur manaschi d'emprendissadi e promova il patrattag interdisciplinar. Ultra da quai s'orientesch la furmaziun pli ferm als basegns pratics dals manaschis:

Grazia al curs da basa a l'entschatta da l'emprendissadi na sto il manaschi betg pli

intermediar las enconuschienschas da basa elementaras, in'incumbensas che duvrava magari bler temp. Il furmatur

professiunal po surdar immediat suenter il curs da basa incumbensas concretas a l'emprendist.

La nova furmaziun sa basa sin in model degressiv, quai vul dir ch'il dumber da las lecziuns a la scola professiunala sa reducecha cintinuadament da l'emprim fin al terz onn d'emprendissadi. Quai vul dir ch'ils emprendists da commerzi han oravant tut il terz onn d'emprendissadi bler dapli temp a disposiziun per lavurar en il manaschi, pia il mument ch'els han «la pli gronda valur» per ils manaschis.

E grazia al fatg ch'ils manaschis han in'influenza da 50% sin l'examen final, daventa l'emprendissadi anc pli orientà a la pratica.

Il quadrin da las competenzas commerzialas

Il quadrin da las competenzas commerzialas representha il profil professiunala. El è la basa e l'element central da l'emprendissadi da commerzi. Il quadrin mussa a moda simbolica che tut ils trais champs, damai las competenzas professiunala, socialas e metodologicas, èn colliads in cun l'auter. Questas competenzas acquistan ed appliteschan ils emprendists da commerzi durant lur furmaziun che dura trais onns.

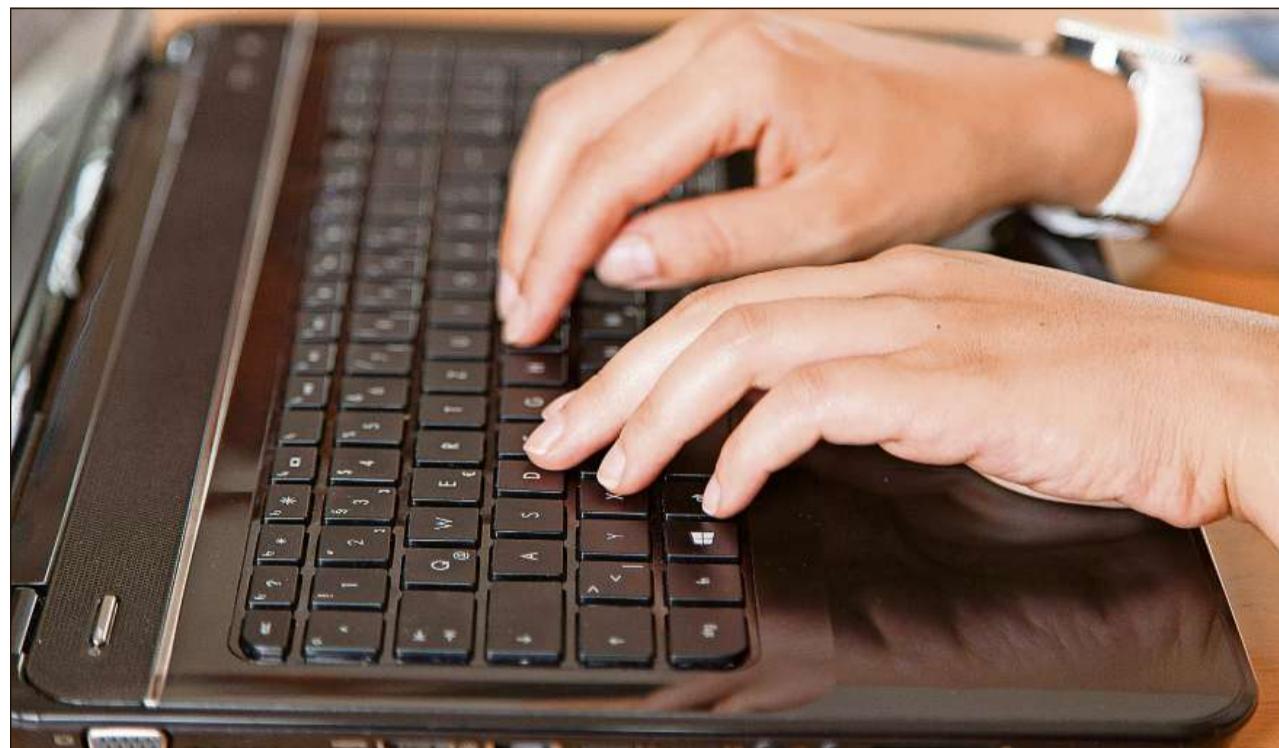
Cun las competenzas professiunala acqistan ils futurs emplooids da commerzi classic. Las incumbensas commerzialas s'orientesch an ad in aut nível d'autonomia. Ils emprendists èn capavels da definir da nov incumbensas e process. Ils san s'exprimer fitg bain a bucca ed en scrit en la lingua da standard. Ils disponan en pli da bunas enconuschienschas d'ina seguda lingua naziunala e da l'englais.

Il pli aut nível da pretensiuns corrisponda al profil M. Ils emprendists absolvyan la furmaziun da basa extendida en cumbinaziun cun las pretensiuns da la maturidad professiunala commerziala. La maturidad professiunala commerziala pon els era far suenter in emprendissadi.

Ils emplooids disponan da competenza sociala, sch'els èn capavels da surpiglier responsabladet per sasezs e per lur ambient social. Tut las trais varts dal quadrin han la

Las pli impurtantas branschas da la furmaziun commerziala

- administratzion
- assicuranzas
- bancas
- biros da viati
- biros fiduziars/immobiglias
- commerzi
- communicaziun
- industria
- logistica
- servetschs
- tecnologia d'infurmaziun e multimedia
- turissem

La furmaziun commerziala da basa prepara per professiuns en bundant 20 branschas.

ANDREAS MORLOK / PIXELIO

medema impurtanza per la furmaziun da basa.

Il quadrin da las competenzas furma era la basa per ina lingua unitara. El permetta als emprendists, als furmaturi professiunals ed a las personas d'instrucziun da la scola professiunala da duvrar la medema terminologia.

Ina furmaziun cun trais niveis da pretensiuns

La furmaziun commerziala da basa po vegni absolvida en ils trais niveis da pretensiuns B, E u M:

Il profil B (furmaziun da basa) augmenta la valur da l'emprendissadi da biro che durava fin ussa dus onns ad ina furmaziun da basa da trais onns. En il profil B dumognan ils emprendists principalmain las incumbensas commerzialas cun caracter executiv. In element central da la furmaziun è l'infurmaziun, la comunicaziun e l'administraziun (ICA). Ils emprendists sa chapechan sco furniturs da servetschs per la clientela interna ed externa. Els èn capavels da communigiar a moda competenta en la lingua da standard e chapeschan texts e discurs simpels en ina lingua estra.

Il profil E (furmaziun da basa extendida) è l'emprendissadi da commerzi classic. Las incumbensas commerzialas s'orientesch an ad in aut nível d'autonomia. Ils emprendists èn capavels da definir da nov incumbensas e process. Els san s'exprimer fitg bain a bucca ed en scrit en la lingua da standard. Els disponan en pli da bunas enconuschienschas d'ina seguda lingua naziunala e da l'englais.

Il pli aut nível da pretensiuns corrisponda al profil M. Ils emprendists absolvyan la furmaziun da basa extendida en cumbinaziun cun las pretensiuns da la maturidad professiunala commerziala. La maturidad professiunala commerziala pon els era far suenter in emprendissadi.

Survista dals trais onns d'emprendissadi

L'instrucziun en scola

L'emprendissadi da commerzi cumenza cun in curs da basa a la scola professiunala da commerzi. Il curs da basa intermediescha competenzas socialas sco la capacidat da lavurar en in team, ina buna demananza u la responsabladet per sasezs e competenzas administrativas sco las differentas tecnicas da lavurar, l'applicaziun da las novas tecnologias etc. Sco quai ch'il num «curs da basa» di, acquistan ils emprendists las enconuschienschas e competenzas da basa per pudair lavurar suenter en il manaschi d'emprendissadi. Grazia al curs da basa na ston ils manaschis betg pli intermediar als emprendists las enconuschienschas commerzialas da basa.

Suenter il curs da basa (ed in temp senza scola da ca. trais emnas l'october/november) suordan ils emprendists complemetar main a l'emprendissadi l'instrucziun en

scola en in model degressiv, quai vul dir il dumber da las lecziuns sa reducescha d'in onn a l'auter. La finamira è da cumentzar l'emprim onn d'emprendissadi cun dus dis da scola cumplains, da cintinuar il segund onn cun in di e mez e da finir il terz onn cun in sulet di. A la fin da la furmaziun han ils emprendists uschia dapli temp a disposiziun per surpiglier incumbensas pretensiunas en il manaschi d'emprendissadi.

Il curs da model (CM)

Il curs da model è l'element central da la furmaziun commerziala da basa. Quel cuntegna finamiras da prestaziun cleramain definidas e mesirables. Las finamiras da prestaziun vegnan examinadas en intervals regulars areguard lur actualitat. Tant las personas d'instrucziun sco era ils emprendists s'orientesch an durant l'emprendissadi al curs da model. El è il «scenari» obligatori per il cuntegn ed il decurs da l'emprendissadi e serva sco instrument da lavur e da controlla personal.

Il curs da model è vegni elavurà a basa dal quadrin da las competenzas.

A mintga finamira da prestaziun dal champ «competenzas professiunala» vegnan attribuidas las «competenzas metodologicas e socialas» correspondentes.

Il catalog da las finamiras da furmaziun cumpiglia trais niveis: 1. Las ideas directivas: Ellas explitgeschan per tge ch'il futurs emplooids da commerzi dovrano la competenza respectiva. 2. Las finamiras generalas: Mintga idea directiva cunegna ina u pliras finamiras generalas. Ellas mussan als futurs emplooids da commerzi co ch'els han da sa cumporlar en il mintgadi da lavur. 3. Las finamiras da prestaziun: Ellas descrivan las capacidades concretas ch'ins spetga als emplooids da commerzi a la fin da lur furmaziun ed èn la basa per controllar, sche las finamiras èn vegnidias cuntaschidas.

Il curs da model standard vala per tut ils manaschis d'emprendissadi. Las associaziuns da branscha han la pussaivladat d'adattar singulas parts dal curs a lur basegns specificas.

Situaziuns d'emprender e da lavurar (SEL)

Durant l'emprendissadi controllescha il furmatur professiunala a maun d'ina situaziun d'emprender e da lavurar (SEL) periodicament la lavur ed il cumporment da l'emprendist en il manaschi. Ina SEL sa concentrescha sin in champ da lavur central da l'emprendist. Per evaluar las SEL cumbliescha il furmatur professiunala finamiras da prestaziun e criteris da cumporment adaptats dal curs da model. Suenter in discurs da preparaziun cun il furmatur professiunala sa dedigtescha l'emprendist almain trais mais intensivamain ad ina SEL. En in discurs d'evaluaziun communigiescha il furmatur a l'emprendist sias observaziuns e la nota che quinta per l'examen final d'emprendissadi. Durant tut ils trais onns

schenstan lur unitad da furmaziun examinada ed explitgeschan oravant tut era lur propostas pussaivas per megliorar l'agen cumporment. Dus experts evalueschan la preschentaziun e dattan ina nota. La nota è ina part da la nota parziala gia obtognida per l'unitad da furmaziun correspondenta.

Ils curs ordaifer il manaschi intermediescha era enconuschienschas specificas da la branscha.

Bilantscha da la situaziun

A la fin da l'emprim onn d'emprendissadi vegn fatga ina bilantscha da la situaziun. Quella è indispensabla per che l'emprendist possia cintinuar la furmaziun cun success e tenor il plan previs. Tant la scola professiunala sco il manaschi d'emprendissadi evalueschan las prestaziuns realisadas da l'emprendist fin a quel mument. Per questa evaluaziun applitescha la scola professiunala da princip las notas da scola che l'emprendist ha obtognì in las gruppas da branschas principales. En il manaschi d'emprendissadi percuter èn decisivas las emprimes duas situaziuns d'emprender e da lavurar (SEL) e l'emprima unitad da furmaziun (UF). Per pudair cintinuar l'emprendissadi tenor il plan previs, sto l'emprendist avair prestaziuns sufficiencias tant en la scola professiunala sco era en il manaschi d'emprendissadi.

La bilantscha da la situaziun po avair consequenzas per las personas ch'empredan. Emprendists cun fitg bunas notas en la scola professiunala pon, sur tschertas cundizions, midar en ina classa da maturidad professiunala complementara a l'emprendissadi.

Da l'autra vart po ina valitaziun insufficienza avair per consequenza che l'emprendist sto repeter l'emprim onn d'emprendissadi, midar en in nivel pli bass (furmaziun da basa) u interrumpere l'emprendissadi.

Examen final d'emprendissadi

L'examen final d'emprendissadi sa cumpone da da duas parts equivalentas, ina part «scola» ed ina part «manaschi/branscha».

La part «manaschi» da l'examen final cumpiglia quatter notas parzialas che quinan mintgina per in quart: *Situaziuns d'emprender e da lavurar (SEL)*. Da las total 6 notas SEL (2 per onn d'emprendissadi) vegn calculada la nota media. Quella quinta per in quart per la part «manaschi» da l'examen.

Unitads da furmaziun (UF): Da las notas obtegnidas per las trais unitads da furmaziun vegn calculada la nota media. Era quella quinta per in quart per la nota totala da la part «manaschi».

Examen en scrit: L'examen en scrit cumpiglia elements identics per ils emprendists da commerzi da tut las branschas. Las branschas d'examen che appliteschan in agen curs da model cumpletteschan l'examen cun pensums specificas da la branscha. Era quella nota quinta per in quart per la nota d'examen.

Examen a bucca: Era qua serva il curs da model correspondent sco basa. La nota da quest examen furma il davos quart da la part «manaschi».

La part «scola» cumpiglia en il profil E otg elements d'examen equivalents. Tut tenor la gruppa da roms ha lieu in examen e/u vegnan resguardadas las notas dal segund e terz onn d'emprendissadi.

Ils emprendists han reussì l'examen, sch'els cuntanschan en l'examen dal manaschi ed en l'examen da la scola mintgama en media in da 4 (la megra nota è in da 6). Ils survegnan il certificat federal d'abilitad e pon purtar il titel protegi «emploiada da commerzi qualifitada» / «emploià da commerzi qualifitgà», furmaziun da basa extendida.

La preschentaziun:

Dossier «Furmaziun commerziala da basa».

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?id=1337&chiid=291
www.chatta.ch

Furmaziun professiunala superiura

Las pussaivladads da furmaziun dal stgalim terziar

Suenter la scola populara obligatoria (stgalim primar e secundar I) absolva la gronda part dals juivenils ina furmaziun fundamentala professiunala (emprendissadi). Tgi che sa decida bain per la furmaziun professiunala, ma vul metter in accent pli ferm sin ils roms da scola, po absolver la maturitat professiunala ubain frequentar ina scola media commerziale. L'altra via frequenta è quella da la scola da maturitat gimnasiala che porscha pli tard l'access a las scolas autas universitaras. In'ulteriura pussaivladad da furmaziun representant las scolas medias spezialisadas. Ellas porschan in'alternativa tar la maturitat professiunala e tar la maturitat gimnasiala cun preparar per ina furmaziun professiunala superiura (surtut sin ils champs pedagogia e sanadad / lavour sociala).

Tut las vias da furmaziun menziunadas appartegnan al stgalim secundar II, il qual vegn frequentà suenter avair terminà la scola populara (pia en la vegliadetgna da ca. 16 fin 19/20 onns). En el center da la preschentazion dad oz stattan però las pussaivladads da furmaziun superiura dal stgalim terziar, pia las scolaziuns che pon vegnir absolvidas suenter avair terminà il stgalim secundar II. Abstrahà da las scolas autas universitaras

(ch'en già vegnididas tractadas en in'atgna preschentazion) cumpiglia il stgalim terziar las suandantas purschidas: furmaziun supplementara individuala, preparaziun per examens professiunals superiurs, scolas spezialisadas superiuras, scolas autas spezialisadas (sco er las scolas autas pedagogicas).

Furmaziun supplementara

La furmaziun supplementara serva a meglier ed ad actualisar cumpetenças, abilitads ed enconuschienschas existentes sco er a las orientar vers secturs e vers incumbensas novas ed a las amplifitgar il medem mument. Activitads da furmaziun supplementara han lieu ordaifer il sistem da furmaziun formal. Da qui fan part activitads da la furmaziun generala u da la furmaziun orientada a la professiun ch'han lieu en in rom organisa e che na mainan betg a diploms renconuschids dal stadi (tranter auter curs da furmaziun supplementara, seminaris) ubain process d'emprender ordaifer ina relaziun d'instruir e d'emprender u d'ina pussaivladad d'emprer (tranter auter leger litteratura spezialisada, emprender a la plazza da lavour).

La gronda part da la populaziun svizra fa en x-ina furma ina furmaziun supplementara (p.ex. tecnicas da lavour, cumpetenças d'agir e da manar, curs da lingua). Sch'ina persuna absolva ina furmaziun supplementara, dependa tranter auter da sia motivaziun generala, da las resursas da temp e finanzialas u da la purschida da furmaziuns supplementaras.

Suenter la furmaziun fundamentala professiunala datti numerusas pussaivladads da sa scolar vinavant.

FOTO SEBASTIAN BERNHARD PIXELIO

Il mund da la furmaziun supplementara svizzer sa distinguva tras ina gronda diversitat che pertutga la cumpetenza, la regulaziun, las purschidas e la finanzaziun. La furmaziun supplementara s'orientescha per gronda part a l'economia da martgà. Persunas privatas èn savens las pertadras e las purschidas da furmaziuns supplementaras. La furmaziun supplementara fà en emprima lingia part da l'atgna responsabladad da l'individu e vegn pertada per gronda part dals participants sezs. La Confederaziun ed ils chantuns ageschan mo subsidiarmain en il sectur da la furmaziun

Scolas spezialisadas superiuras

Las scolas spezialisadas superiuras intermedieschan a las absolventas ed als absolvents la cumpetenza da surpigiliar independentamain la responsabladad professiunala e directiva en lur sectur. Las furmaziuni ed ils studis da diplom supplementar èn orientads a la pratica e promovan spezialmain in pensar metodic e cumbinatoric. Ultra da quai porschan els qualificaziuns da cuntinuaziun che permettan d'analisar incumbensas che sa refereschan a la professiun e da realizar en la pratica las enconuschienschas ch'ins ha obtegnì.

Las scolas spezialisadas superiuras porschan scolaziuns ch'en renconuschidas sin plaun federal per ils suandants secturs: tecnica; hotellaria, turism; ed economia da chasa; economia; agricultura e selvicultura; sanadad; fatgs socials e furmaziun da persunas creschidas; art, art appligtà e design; traffic e transport. Scolaziuns vegnan purschidas d'instituzions da scolaziun chantunala u privatas.

Supplementarmain a la clusiun dal stgalim secundar II (attestat federal da qualificaziun, scola media spezialisada terminada, attestat da maturitat gimnasiala) pon vegnir pretendidas experienças professiunala ed in'examinaziun da la qualificaziun per vegnir admess ad ina scola spezialisada superiura.

Mintga furmaziun sa basa sin il plan d'instrucziun general che vala en tut la Svizra e che las purschidas ed ils purschiders da furmaziun sviluppan en collavaziun cun las organisaziuns dal mund da lavour. Ils plans d'instrucziun generals determineschon tranter auter il profil professiunala e las cumpetenzas che duain vegnir cuntanschidas, ils champs da furmaziun e lur procentualas temporalas, sco er ils cuntegns da la procedura da qualificaziun. La lingua d'instrucziun è mintgamai la lingua naziunala. Ina instrucziun bilingua ed englais sco lingua d'instrucziun èn pussaivladads.

La furmaziun a temp cumplain dura - cumprais ils praticums - almain 2 onns, la furmaziun complementara a la professiun almain 3 onns. En cas da la scolaziun cumplementara a la professiun è prescritta in'activitat professiunala sin il champ respectiv d'almain 50%. Per las scolaziuns valan dumbers minimals d'uras d'empredere. La procedura da qualificaziun per il diplom consista almain d'ina lavour da diplom u d'ina lavour da project pratica e d'examens a bucca u en scrit.

Ils titels da scolas spezialisadas superiuras renconuschidas èn protegids tras la lescha: En il diplom vegnan la scolaziun ed il titel respectiv menziunads cun «dipl.» (diplomada u diplomà) e cun las cumplettaziuns «SSS» (scola spezialisada superiura; per exempl tecnicista dipl. SSS construcziun en lain/technicist dipl. SSS construcziun en lain). In diplom d'ina scola spezialisada superiura avra l'access ad in studi ad ina scola auta spezialisada en il medem sectur spezial u en in sectur spezial parentà.

Scolas autas spezialisadas

Ultra da las scolas autas universitaras ha la Svizra anc in segund tip da scola auta, las scolas autas spezialisadas. Ellas èn vegnididas creadas a partir da la mesedad dals onns 1990 cun reorganisar e cun fusiunar scolas spezialisadas superiuras. Las scolas autas spezialisadas porschan scolaziuns e studis orientads a la pratica ed a l'applicaziun cun diploms che cuntengn qualificaziuns professiunala. Tar lur purschida tutgan scolaziuns e studis da bachelor e da master sco er ina vasta paletta da furmaziuns supplementaras. Las scolas autas spezialisadas porschan in access ad in studi ad ina scola auta en spezial a glieud da professiun ch'ha fatg ina furmaziun fundamentala professiunala e supplementarmain ina maturitat professiunala.

L'incarica da prestaziun da las scolas autas spezialisadas cumpiglia la teoria (scolaziun e furmaziun supplementara), la perscrutaziun ed il svilup orientads a

l'applicaziun, il servetsch a favur da terzas personas sco er la collavaziun cun las scolas autas e cun ils instituts da perscrutaziun en Svizra ed a l'exterior. Pervia da lur studis orientads a la pratica e pervia da lur perscrutaziun orientada al champ da professiun tutgan las scolas autas da pedagogia (SAP) tar il tip da scola auta «scola auta spezialisada».

I dat en Svizra set scolas autas spezialisadas regionalas da dretg public e duas scolas autas spezialisadas renconuschidas da dretg privat. En total vegnan purschids passa 200 studis che s'orienteschon a la pratica en ils suandants secturs spezialis: tecnica e tecnologia d'infurmaziun; architectura, construcziun e planisaziun; chemia e scienzas da la vita; agricultura e selvicultura; economia e servetschs; design; sanadad; lavour sociala; musica, teater ed auters arts; linguistica appligtada; psicologia appligtada. Vitiers vegnan las scolaziuns da la furmaziun da personas d'instrucziun che vegnan purschidas per gronda part da las scolas autas da pedagogia. A tschertas scolas autas spezialisadas vegnan er furmadas personas d'instrucziun.

La scolaziun a las scolas autas spezialisadas vegn fatga dipli l'atun 2005 tenor il model da dus stgalims cun studis da bachelors ed da master tenor la Decleraziun da Bologna. Studis da bachelor (180 puncts ECTS) qualifitgeschan per regla per ina professiun. Els permettan d'entrar directamain en la pratica professiunala. Il studi a temp cumplain dura 3 onns, in studi cumplementar a la professiun dura per regla 4 onns. Ils studis da master intermedieschan supplementar main enconuschienschas pli profundas, spezialisadas e che sa basan sin la perscrutaziun e preparan las studentas ed ils students per in diplom supplementar che cuntenga qualificaziuns professiunala. In studi dura 1,5 fin 2 onns. La purschida da studis da master resta limitada, perquai ch'il diplom da bachelor che cuntenga qualificaziuns professiunala è da principi la regla a las scolas autas spezialisadas. Cuntrari a las scolas autas universitaras na porschan las scolas autas spezialisadas nagin studi da doctorat.

Scola auta da tecnica ed economia a Cuira (STE)

Il 1964 è vegni avert a Cuira la Scola tecnica superiura (STS), in Tecnicum da saira cun la finamira d'offrir a glieud giuvna da la regiun ina scolaziun cumplementara sco chemichers, architects u inschigners. Ils emprims diploms èn vegnids surdals il 1968. Il 1972 è la STS vegnida renconuschida sco scola d'inschigners ed ha offert il 1990 (per l'emprima giada en Svizra) in curs dal di en la sparta telecommunicaziun. Il 1991 èn sa separadas las spartas d'inschigners (STS) e la Scola superiura d'economia ed administraziun (SEA, averta il 1988). Dapi il 1993 disponan questas scolas d'in nov center da furmaziun. Cun la transformaziun en ina scola auta professiunala, renconuschida tenor il dretg federal, ha la STS obtegnì il 1998 il titel da Scola auta da tecnica ed architectura STA Cuira; a la fin dal 2000 ha ella dentant stui fusiunar cun la SEA. Dapi alura sa numna ella Scola auta da tecnica ed economia (STE resp. tudestg HTW). Ella offrescha sper studis da diplom e curs supplementars cun diplom (dapi il 1991 era preleczius e curs spezialis sco era curs per la maturitat professiunala tecnica (dapi il 1994). Studentas e students total: 1999 791; 2002 1113; 2009 1506.

La preschentazion:

Dossier «Furmaziun professiunala superiura».

Dipli infurmaziuns:

chatta.ch/?hiid=4003
www.chatta.ch

La Scola auta da tecnica ed economia a Cuira porscha studis da bachelor e da master. FOTO TH. GSTÖHL

4. SCOLAS MEDIAS E FURMAZIUN UNIVERSITARA

Scolas da maturitat gimnasiala

Il sistem svizzer en survista ed in sguard a las scolas medias dal Grischun

■ Las scolas da maturitat gimnasiala preparan per cumenzar scolaziuns da canticuazion sin il stgalim terziar, particularmain per il studi ad ina scola auta universitaria. Scolas da maturitat gimnasiala datti en tut ils chantuns. La Confederaziun ed ils chantuns reglan cuminauvilamain la renconuschienschta da las scolas da maturitat gimnasiala. Cun l'Ordinaziun dal Cussegl federal resp. cun il Reglament da la CDEP davart la renconuschienschta dals attestats da maturitat gimnasiala è vegnida fatga ina revisiun totala da la scolaziun da maturitat l'onn 1995. A las scolares ed als scolares ha quella dà dapli pussaviladads da tscherner ed in profil da furmazion individualisà. Igl è vegnì introduci in sistem da roms d'elecziun cun roms fundamentals, cun in rom d'accent e cun in rom complementar, cun la pretensiun da far e da preschentiar ina lavur da maturitat individuala pli gronda e cun in nov plan d'instrucziun general.

Organizazion da la scolaziun da maturitat gimnasiala

La structura e la durada da l'entira scolaziun fin a la maturitat varieschan tut tenor chantun. La scolaziun che tanscha dal stgalim primar fin a la maturitat gimnasiala dura tut en tut almain 12 onns.

In'entrada en ina scola da maturitat gimnasiala vegn fatga per gronda part il 9avel onn da scola. Per regla dura quella scola 4 onns. En cas d'ina scolaziun da maturitat da 3 onns (entrada il 10avel onn da scola) sto avair lieu il 9avel onn da scola ina prescolaziun gimnasiala sin il stgalim secundar I. Differents chantuns germanofons mainan ultra da las scolas da maturitat gimnasiala cun ina durada da la scolaziun da 4 onns (gimnasi da curta durada)

er scolas da maturitat gimnasiala, las qualas cumenzan già suenter il stgalim primar, il 7avel onn da scola (gimnasi da lunga durada; durada: 6 onns). La Sviza franzosa e taliana n'enconuschan betg ils gimnasi da lunga durada.

Mintga chantun fixescha en moda autonoma las relazioni d'admissiun a las scolas da maturitat gimnasiala. Quellas pon vegnir attribuidas approximativa main a trois tips: examen d'admissiun e/u notas d'experiencie e/u recumandaziun da la scola cedenta; nota d'experiencie e recumandaziun da la persona d'instrucziun da la scola cedenta; media da las notas d'experiencie (per regla tar scolares e tar scolares dal tip da scola sin il stgalim secundar I cun pretensiuns pli autas).

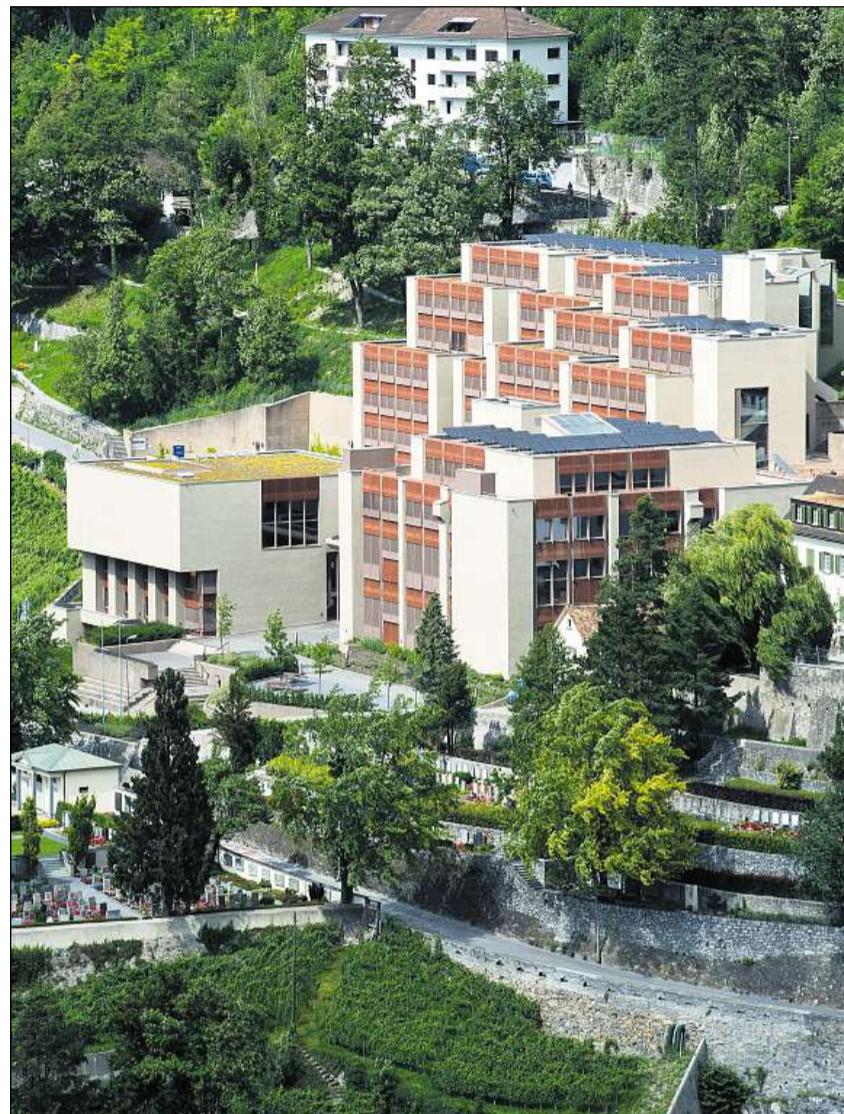
Ils examens d'admissiun vegnan per regla fatgs en scrit, per part stori er anc vegnir fatgs examens a bucca. Examinas vegnan oravant tut l'emprima lingua, linguas estras e matematica.

Finamiradas da l'instrucziun e plan d'instrucziun

La finamira da la furmaziun da las scolas da maturitat gimnasiala è quella d'intermediar a las scolares ed als scolares encouschienschta fundamentalas ch'als permettan d'empredere per vita duranta, che promovan l'avertezza da spiert e l'abilitat da giudigitar independentamain e che sviluppian la madirezza personala ch'è

Maturitat bilingua

En la gronda part dals chantuns datti scolas da maturitat gimnasiala, en las qualas po vegnir acquistada ina maturitat bilingua. Ultra da quai pon las scolares ed ils scolares savens s'acquistar certificats da lingua internaziunals u ch'i vegnan purschids curs preparatorics per ils examens da certificat.

Scola chantunala grischuna a Cuira.

Il Secretariat da stadi per furmaziun e perscrutaziun (SFP) porscha la pussaviladad d'absolver l'examen da maturitat svizzer. I stat liber co ch'ins vul sa preparar per l'examen; quai po vegnir fatg en ina scola privata da maturitat u en modo autodidactica.

Scolas medias en il Grischun

Il Grischun dispona – ultra da la Scola chantunala a Cuira – da sis scolas medias privatas. Il 1804 è vegnidas fundadas la Scola chantunala evangelica a Cuira e la Scola chantunala catolica (cun seminari) integrada en la claustra da Mustér.

Scola claustral a Mustér

Il 1808 è la scola catolica vegnida translodata a Cuira e fusiunada tras l'uvestg cun il Seminari da spirituals da S. Gliezi. Il 1833 è ella puspè vegnida transferida a Mustér per turnar il 1842 a S. Gliezi/Cuira, nua ch'ella è vegnida suittamessa ad in cussegl da scola laic. Cunter la voluntad da l'uvestg, ma cun las vuschs dals Liberals catolics enturn Alois de Latour, ha il Cussegl grond reunì il 1850 ils dus gymnasia a la Scola chantunala paritetica. Il 1852 ha la partizion dal Seminari scolastic survegni in agen directur. L'uvestg ha mantegni il 1850 in gymnasie catolic en la claustra da Mustér ch'è vegnì serrà il 1856. Ils students catolics han alura cumenzà a frequentar pli e pli ils gymnasia a Sviza, ad Engelberg ed a Nossadunnaun. Il 1880 ha avert la claustra da Mustér ina scola d'internat cun duas classas da latin ch'è sa sviluppada ad in gymnasie cun matura tip A, renconuschì il 1936 dal chantun Grischun ed il 1944 da la Confederaziun. Dapi il 1972 recepescha la scola claustral era giuvnas ed offra ulterius tips da maturitat. Scolasts: 1880 22 paders/7 laics; 2000 11/20; 2010 8/30. Scolars e scolares: 1940 171 scolares; 1980 199/37 scolares; 2000 121/93; 2009 96/98.

Scola chantunala grischuna a Cuira

Il 1836 è la Scola chantunala evangelica vegnida reorganizada sco gymnasie umanistic cun examens da maturitat suenter sis onns. Suenter la fusiun dal 1850 èn las sezioni gymnasie, reala e seminari (scolastic) restadas vinavant fermamain colliadas ina cun l'autra. Il 1852 ha la partizion dal Seminari scolastic survegni in agen directur, ed il 1864 (reorganizazion generala) ha la reala superiura survegni ina sezione mercantile. Il 1876 ha il Cussegl grond decidì la fundaziun e promozion da scolas realas (las posteriuras scolas secundaras) ch'han remplazzà la «praeparanda» instituida oravant tut per preparar ils scolars da lingua rumantscha e taliana a las pretensiuns gymnasialas (cun tudestg, da quel temp, sco unica lingua d'instrucziun). La reorganizazion dals onns 1895–98 cun las partizions gymnasie (umanistic), tecnica, mercantila e seminari è restada grosso modo en vigur fin a la refurma da maturitat dal 1995. Ils scolasts rumantschs ha stuì cumbatter fitg per far dal rumantsch in rom ed ina lingua d'instrucziun al nivel gymnasial. I mancavan en il 19avel tschientaner ils scolasts, cudeschs da scola rumantscha ed ina schientscha positiva da la valur dal rumantsch era per la vita professiunala. Pir ils piuniers da la renaschienta retoromantscha èn reusidida dar la vieuta. 1940 450 scolars/78 scolares (inclus seminarists); 1925 471 scolars/5 scolares; 1950 613/66; 1980 671/312; 2000 585/802; 2009 535/756.

La lavur da maturitat è ina lavur individuala pli gronda che las scolares ed ils scolars fan e preschentan. Per regla vegnella fatga il penultim u l'ultim onn d'instrucziun a la scola da maturitat.

L'attestat da maturitat gimnasiala dat da princip il dretg a l'access direct a las universitats chantunala, a las scolas politecnic federalas (SPF) ed a las scolas autas da pedagogia sco er – cun prestaziuns supplementaras – a las scolas autas spezialisadas.

Maturitat gimnasiala per crescidas

Las personas che vulan prender suenter il diplom da maturitat gimnasiala, pon frequentar ina scola renconuschida da maturitat gimnasiala per personas creschidas (durada: almain 3 onns). In attestat da maturitat gimnasiala pon ins er obtegnair senza frequentar ina scola da maturitat gimnasiala renconuschida da matritat gimnasiala per personas creschidas:

el Institut Otaipin Ftan/Hochalpines Institut Ftan. 1980 47 scolares/92 scolares; 2000 97/95; 2010 87/84.

Scola media evangelica d'Aschera

Il 1837 è vegnida fundada, oravant tut sin iniziatiava da Peter Flury, la Scola media evangelica d'Aschera (Evangelische Mittelschule Schiers/EMS) cun in la scolaziun da la magistraglia. Il 1872 han ins amplifitgà il seminari cun ina scola da model (Musterschule) da sis classas. La direzioni era per ordinari en ils mauns d'in teolog, e la plipart dal collegi da scolasts e scolastas appartegneva a circuls d'uschenumnads cristians positivs (confessurs). L'emprima matura umanistica datescha dal 1903, l'introduziun dal tip C dal 1913. L'EMS maina actualmain in gymnasie (da quatter u sis onns) ed ina scola media spezialisada (FMS) cun la pussaviladad da sa laschar scolar suenter traiss onns al scolast primar a la Scola auta da pedagogia dal Grischun, e dapi il 2008 in gymnasie da musica. 1920 216 scolares/39 scolares; 1955 248/83; 2000 248/259; 2010 240/360.

Lyceum Alpinum Zuoz

Il 1904 è vegnì fundà a Zuoz l'Institut Engiadina (dapi il 1914 Lyceum Alpinum Zuoz), cun internat, concepi per scolares e scolares da provegnentscha internaziunala. La scolaziun tradiziunala a Zuoz ha furmà la matura tip A, B e C, l'Abitur tudestg (Deutsches Abitur) e l'International Baccalaureate. 1920 86 scolares/5 scolares; 1934 141/6; 1974 267/90; 2000 263/226; 2010 183/130 (128 da la Sviza, 75 da la Germania, il rest da 29 naziuns diversas).

Academia Engiadina a Samedan

Il 1943 è vegnida fundada la Scola media evangelica Samedan (Evangelische Lehranstalt Samedan/ELAS) sco filiala da l'EMS. Quella scola ha manà fin il 1991 in Proseminari Ladin (traiss classas) ed ina partizion cun maturitat mercantile (tip E). Il 1991 è ella vegnida integrada en l'Academia Engiadina che cumpligia ina scola media cun in gymnasie (cun maturitat bilingua per Rumantschs), ina scola media commerziala (cun maturitat professiunala), in onn da furmaziun e da tscherna professiunala ed in internat sco era ina scola superiura da turissem ed in institut da turissem e cuntrada.

Scola media alpina svizra Tavau

Il 1878 ha il Tudestg Hermann Perthes, malsauñ dal lom ed en cura a Tavau, avert la il Fridericianum. I sa tractava oriundain d'in gymnasie umanistic cun internat che permetteva a giuvnas (dapi il 1900 er a giuvnas) da la Germania da cuntinuar la scolaziun durant lur dimora da cura a Tavau (a partir dal 1919 cun matura tip A, B e C, renconuschida da la Germania, il 1923/25 era dal chantun Grischun). A partir dals onns 1930 è quel gymnasie vegnì influenzà adina pli ferm dals naziunalsocialists ed è alura vegnì serrà il 1945. 1878–1910 (en media) 76 scolares e scolares; 1911–40 195.

Il 1946 ha la Scola media alpina svizra Tavau (Schweizerische Alpine Mittelschule Davos), cun internat, avert en l'antieriu Fridericianum sias portas a giuvens e giuvnas. Ils tips da matura A, B e C èn vegnids renconuschids il 1953 (definitivamain), il tip d'economia (E) il 1980, 1954 87 scolares/76 scolares; 1970 179/99; 2000 190/169; 2010 143/122.

La preschentaziun:

Dossier «Scolas da maturitat gimnasiala»

Dapli infurmaziuns:

chatta.ch/?iid=2137
www.chatta.ch

Studegiar a las scolas autas universitaras en Svizra

Il stgalim terziar cumpiglia il studi ad ina scola auta (universitads, SPF, scolas autas spezialisadas) e la furmaziun professionala superiura (scolas spezialisadas). Tar l'incarica da prestaziun da las scolas autas tutgan la scolaziun e la furmaziun supplementara, la perscrutaziun ed il svilup sco er la furniziun da servetschs per terzas persunas. La Svizra enconuscha trais tipi da scolas autas:

Scolas autas universitaras: Las scolas autas universitaras èn las scolas autas academicas tradiziunalas. Tar quellas appartegnan las universitads chantunalas e las scolas politecnicas federalas (SPF). L'admissiun vegn reglada sur in attestat da maturitat gimnasiala (autras vias d'admissiun èn pussai-vlas).

En il center da la scolaziun stat la sciensa. In studi da doctorat u in program da studi per in PhD po mo veginr absolvi ad ina scola auta universitara.

Scolas autas spezialisadas: Las scolas autas spezialisadas èn vegnidadas fundadas a part dal onns 1990. Ellas amplifitgeschan la porschida da las scolas autas cun scolaziuns e cun studis che s'orienteschon ad ina professiun. Ellas porschon ina scolaziun che sa basa sin la sciensa e ch'è orientada a la pratica. L'admissiun vegn reglada sur in attestat federal da maturitat professionala (autras vias d'admissiun èn pussai-vlas).

Scolas autas da pedagogia: Las scolas autas da pedagogia èn responsablas per la scolaziun e per la furmaziun supplementara da las personas d'instruziun; elllas apparte-gnan tipologicamain a las scolas autas spezialisadas, ma elllas vegnan manadas auter. L'access regular è in attestat da maturitat gimnasiala.

Scolas autas universitaras

En Svizra datti dudesch scolas autas universitaras rencouschidas: diesch universitads chantunalas e dues scolas politecnicas federalas (SPF). Las scolas autas universitaras èn las scolas autas academicas tradiziunalas che fan en emprima lingua perscrutaziun da basa – cuntrari a las scolas autas spezialisadas cun lur perscrutaziun che s'orienteschon oravant tut a l'applicazion.

Las Universitads da Basilea, da Berna, da Lucerna, da Son Gagl e da Turitg sco er la Scola politecnica federala da Turitg (SPFT) sa chattan en la Svizra tudestga. L'Universitat da Friburg sa chatta en il chantun biling Friburg (franzos e tudestg). En la Svizra franzosa èn domiciliadas las Universitads da Geneva, da Losanna e da Neuchâtel sco er la Scola politecnica federala da Losanna (SPFL). En il chantun tali-an Tessin datti l'Universitat da la Svizra taliana (Lugano).

Las scolas politecnicas federalas da Tu-ritg (SPFT) e da Losanna (SPFL) porschon studis sin il champ da las scienzas naturalas, da las scienzas tecnicas e da l'architectura sco er da l'informatica e d'ulterius secturs speziali.

Cundiziuns d'admissiun a scolas autas universitaras

Las universitads chantunalas e las Scolas politecnicas federalas (SPF) pretendan sco

cundiziun d'admissiun ad in studi da bachelor in attestat da maturitat gimnasiala u in attestat equivalent sco er che la studenta u il student sappia la lingua d'instrucziun. La scola auta respectiva fixescha las cundiziuns d'admissiun concretas.

L'access ad in studi da master premetta in studi da bachelor ch'è vegni terminà cun success. Il studi da master pon ins cumenzar a la medema scola auta universitara u ad in'utra. Da princip èsi er pussaivel da midar la direcziun da studi. La scola auta universitara admettentia po pretender avant l'admissiun che la studenta u il student s'acquistia ulteriuras enconuschienschas ed abilitads.

In studi da master ch'è vegni absolvì cun success e l'adempilmento d'ulteriuras cundiziuns garanteschan l'admissiun ad in studi da doctorat. L'admissiun è chaussa da la scola auta universitara. Sche la qualificaziun scientifica è suffizienta, èsi pussaivel da far in doctorat er cun in diplom da master d'in auter tip da scola auta.

Scolaziun e diploms a las scolas autas universitaras

En connex cun la creaziun d'in sistem da scola auta europeic cuminaièl è vegni introduci a partir da l'onn 2001 in model da studi da dus stgalims cun ils diploms da bachelor e da master tenor Bologna per las scolas autas universitaras svizras. Dapi il semestre d'autun 2007/2008 cumenzan tut las principiantas e tut ils principiants lur studi ad ina scola auta universitara en in program da bachelor. Per il studi da bachelor è necessaris 180 puncts dal Sistem europeic da transferiment da credits academics (ECTS). In studi a temp cumplain dura per regla 3 onns. Per il studi da master è necessaris ulteriurs 1,5 fin 2 onns da studi a temp cumplain resp. 90 fin 120 puncts dal ECTS.

In doctorat pretenda ina vasta lavour da perscrutaziun personala. El prepara per in'activitat orientada a la perscrutaziun

er la furmaziun supplementara. Dapi ils onns 1990 han tut las scolas autas universitaras posts da furmaziun supplementara ch'en responsabels per la realisaziun da curs e da studis correspondents. Tar ils studis da furmaziun supplementara tutgan ils studis da MAS (Master of Advanced Studies), da DAS (Diploma of Advanced Studies) e da CAS (Certificate of Advanced Studies). Las scolas autas universitaras dattan a las participantas ed als participants ils diploms respectivs (MAS, DAS, CAS).

Immatriculaziun

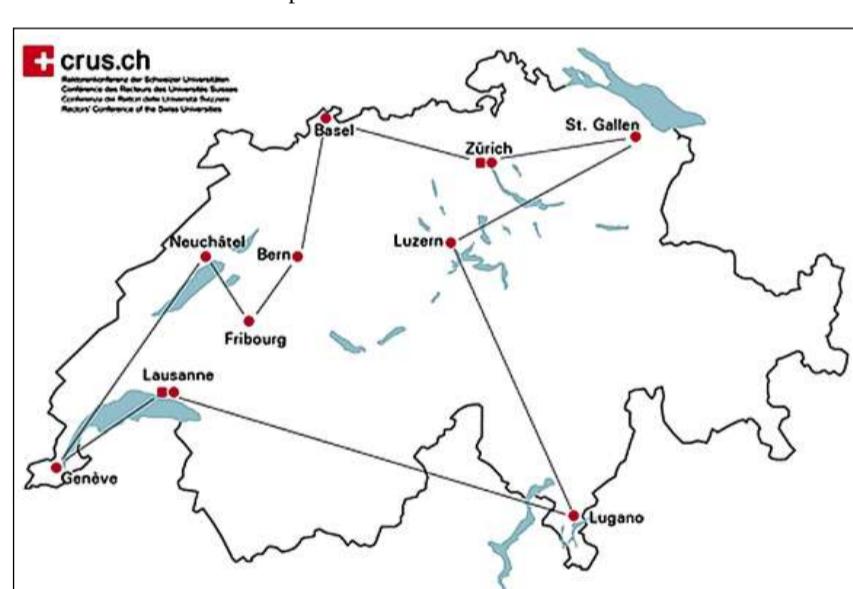
L'immatriculaziun vegn fatga directamain a l'universitat correspondenta (cun excepcziun dal studi da medischina). Per la gronda part da las facultads èn las cundiziuns e las pretensiuns generalas regladis sin plau naziunal. Sin la pagina d'internet da la Conferenza dals recturs da las universitads svizras (CRUS) chattan ins las addressas da las universitads (cf. chascha).

Tge è auter tar il studi da medischina? Il dumber da las plazzas per in studi da medischina umana, d'odontologia u da medischina veterinar è limità e mida dad onn ad onn. I sto vegnir fatg in test che decida davart l'admissiun al studi da medischina?

Stipendis ed emprests da daners per la scolaziun

Chantuns, fundaziuns e fonds privats pon sustegnair finzialmain personas en scolaziun. Studentas e students swizzers e personas svizras en scolaziun pon dumandar contribuziuns da sustegn unicas u periodicas per lur scolaziun. I vegn differenzià tranter stipendis che na ston betg vegnir pajads enavos ed emprests da daners che ston vegnir restituids.

Ils posts chantunals da stipendis èn responsabels per dumondas en connex cun la finanziazion da la scolaziun. Ultra da quai disponan els d'addressas da fundaziuns e da fonds privats che porschon sustegn finzial.

Las universitads svizras en survista.

Process da Bologna

Il Process da Bologna è in process cumples-siv per renovar la furmaziun da scola auta. Ses intent è quel da crear in spazi europeic da scola auta sco er da rinforzar la cumpetitivitat da l'Europa sco lieu da furmaziun. La refurma è vegnida lantschada l'onn 1999 cun las suandardas finamiras: crear in sistem da certificats e da diploms bain chapibels e cumparegliabels, crear in si-stem da studi da dus stgalims (bachelor/

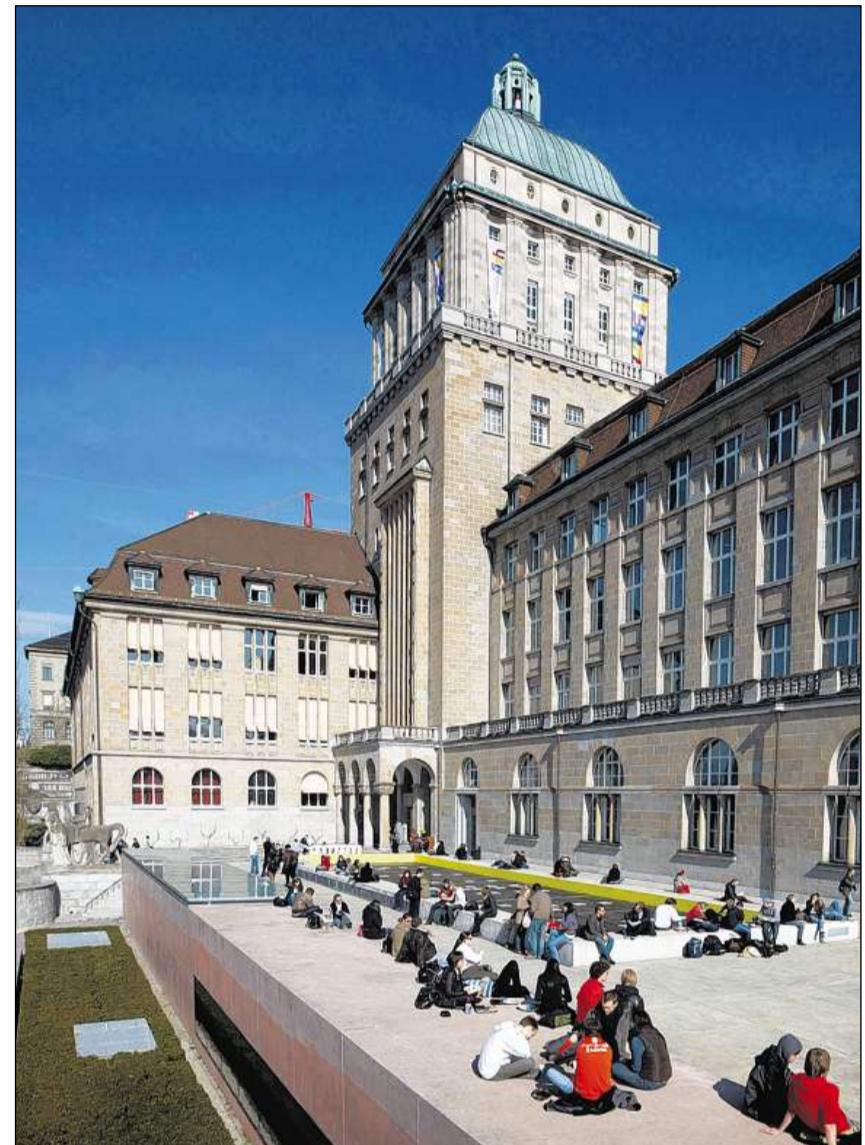
che po avair lieu en el champ universitar u extrauniversitar e qualifitgescha per sur-pigliar incumbensas e funcziuns professionalas pretensiudas. Tgi che doctorescha, scriva ina dissertaziun. Il titel da docter po vegnir concedi mo dad ina scola auta universitara. Cun il grad da docter obtegan ins il titel dr. (...); a quest titel correspunda la translaziun englaisa PhD.

Tar l'incumbensa da las scolas autas universitaras turga – ultra da la scolaziun –

Designaziun e scursanida dals titels obtegnids

Bachelor of Theology	B Th	Bachelor of Engineering	B Eng
Master of Theology	M Th	Master of Engineering	M Eng
Bachelor of Law	B Law	Bachelor of Medicine	B Med
Master of Law	M Law	Master of Medicine	M Med
Bachelor of Arts	B A	Bachelor of Dental Medicine	B Dent Med
Master of Arts	M A	Master of Dental Medicine	M Dent Med
Bachelor of Science	B Sc	Bachelor of Veterinary Medicine	B Vet Med
Master of Science	M Sc	Master of Veterinary Medicine	M Vet Med

Il titels da bachelor e master che vegnan surdads en Svizra.

Edifizi principal da l'Universitat da Turitg.

KEYSTONE

master), introducir in sistem da credit (ECTS), promover la mobilitad ed eliminar obstachels per la libra circulaziun, promover en Europa la collauraziun en la garanzia da qualidad ed en l'evaluaziun.

La Svizra ha suatascriit la Decleraziun da Bologna l'onn 1999. Quai ha gi per consequenza che tut las scolas autas svizras (universitads, SPF, scolas autas spezialisadas, scolas autas da pedagogia) han renovà fundamentalmain lur structuras ed ils cuntegns da lur studis. Tranter auter èn las furmaziuns fundamentalas d'in stgalim ch'en vegnidadas pratigadas a las scolas autas universitaras (studi a temp cumplain da 4 fin 5 onns; terminaziun: licenziat/diplom) ed a las scolas autas spezialisadas/scolas autas da pedagogia (studi a temp cumplain d'al-main 3 onns; terminaziun: diplom) transferidas en sistem da dus stgalims cun diploms da bachelor e da master.

Sistem europeic da transferiment da credits academics (ECTS)

Las prestaziuns da studi a scolas autas vegnan qualifitgadas tenor il Sistem europeic da transferiment da credits academics (ECTS). L'ECTS è in sistem renconuschi en l'entira Europa per metter a quind, per transferir e per accumulate prestaziuns da studi. Ils puncts dad ECTS reflecteschan il pensum da lavour quantitatitiv che sto vegnir absolvi per cuntascher las finamiras d'in tschert studi. Las finamiras vegnan per regla fixadas en furma da resultats d'emprendere e d'abilitads che ston vegnir acquistadas.

In punct dad ECTS stat per 25 fin 30 uras da lavour. In onn da studi cumplain correspunda a 60 puncts dad ECTS. Per obtengnair il diplom da bachelor èn necessaris 180 puncts dad ECTS, per obtengnair il diplom da master ulteriurs 90 fin 120 puncts dad ECTS.

Ils puncts dad ECTS vegnan concedids mo, sche las studentas ed ils students han prestà avunda. Las prestaziuns vegnan controlladas tranter auter cun examens a bucca u en scrit, cun referats u cun lavurs en scrit e.u.v.

Perscrutaziun

Sper la scolaziun fa er la perscrutaziun part da las incumbensas da basa da las universitads. En il rom da la lescha da perscrutaziun è la Confederaziun la promotura publica lunschor la pli impurta da la perscrutaziun scientifica en Svizra.

Tscherna dal rom da studi

www.crus.ch è la pagina d'internet da la Conferenza dals recturs da las universitads svizras. La pagina porscha las addressas ed infur-maziuns cumplessivas davart tut las universitads en Svizra e responduta dumondas areguard l'ad-missiun, ils custs e la mobilitad.

Las scolas autas universitaras porschon in vast spectrum da studis. Ma betg tut las universitads offreschen ils medems studis ed ils medems roms. Perquai cun-tegna il portal ina banca da datas che mussa per tge studi ch'ins po s'immatriclar nua.

La preschentaziun:

Dossier «Furmaziun universitaria»

Dapli infur-maziuns:

chatta.ch/?hiid=2140

www.chatta.ch